

SEFFAF

Gündem

Sayı 12

2015 Kış

www.seffalik.org

Kamu Harcamaları ve Şeffaflık

Askeri Harcamaların Şeffaflığı / Kamu Harcamalarında Kadın
Eğitim Harcamalarının Şeffaflığı / Yolsuzluk Algı Endeksi

Uluslararası Şeffaflık Derneği alışanları ve gönüllüleri olarak hazırladığımız bu dergiyi, şeffaflık talebimizi sürekli gündemde tutmak ve mesajımızı daha fazla insana ulaştırmak amacıyla hayata geçirdik.

Nihai amacımız, mevcut kaynaklarını doğru kullanan, karar alırken vatandaşa danışan, bilgiyi gizlemeyen açık bir demokrasi ve adaletli bir şekilde kalkınan bir ekonomi; aracımız ise şeffaflık ve hesap verebilirliği toplumun her kesiminden yükselen güçlü bir talep ve sürekli gündemde olan bir konu haline getirmek.

Bu projeyi hayata geçirmemize sağladıkları finansal destek ile imkan sağlayan **İsveç Bařkonsolosluđu**'na teşekkür ederiz.

ULUSLARARASI
ŞEFFAFLIK
DERNEĞİ

CONSULATE GENERAL
OF SWEDEN

Istanbul

Değerli Şeffaflık dostları,

Kamu harcamalarının boyutlarının kamuoyu tarafından konuşulur hale gelmesi artık toplumsal düzeyde büyük önem taşıyor. Kamuoyundan toplanan vergilerle oluşturulan bütçede sosyal alanlara ayrılan kaynakların

miktarı günümüzde önemli bir tartışma konusu. Bu sebeple kamu harcamalarının farklı alanlarda nasıl kullanıldığını sizler için derledik, bu sayımızı kamu harcamaları konusuna ayırdık.

Çoğu zaman farkına varmasak da, kamuda ayrılan kaynakların izlenmesi ve bu konudaki şeffaflığın artmasının, gündelik hayatımıza doğrudan bir etkisi var. Kadına ve sosyal politikalara ayrılan bütçe nedir, eğitime ne kadar ayırıyoruz ve bunlar nereye gidiyor, askeriyeye ya da diyanete ayrılan bütçe nedir gibi konuları konuşurken aslında birebir günlük hayatımızda yakındığımız ve eksikliğini duyduğumuz birçok alandan bahsediyoruz.

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu'nda Türkiye'nin kamu harcamaları konusunda ne kadar şeffaf olduğuna ilişkin önemli bir bölüm ayrılmış durumda. Rapor, şeffaflığı ve etkinliği artırmak için Türkiye'nin tutarlı bir yasal çerçeve oluşturmasının altını çiziyor. Avrupa Birliği ilerlemeleri çerçevesinde giriş niteliğinde sınırlı adımlar atılsa da, AB müktesebatıyla uyumlu hale gelebilmek için daha gidilecek çok yol var.

Kamu harcamalarının şeffaflığı, özellikle sosyal alanlardaki payın artırılmasını talep eden birçok kişi için büyük önem taşımakta. Eğitim alanına ayrılan pay, eğitim politikalarında yapılan değişiklikler, neredeyse her mahalleye açılan yeni üniversiteler göz önünde bulundurulduğunda oldukça yetersiz kalıyor. Ancak bu konuyla ilgili ayrıntılı incelemelere de ulaşmamız ne yazık ki mümkün değil.

Ya da örneğin kamu harcamalarında 'kadın' konusuyla ilgili yerel yönetimlere aktarılan

bütçelerin iyileştirilmesi anlamında münferit olarak gerçekleştirilen projeler, girişimler olsa da, bunlar ya bürokrasiye takılıyor ya da kağıt üzerindeki ilerlemeler olarak kalıp içselleştirilemiyor.

Kamu İhale Sistemi mevzuat ve uygulama açısından kamuoyu tarafından bilinen eksiklikleri, kamunun harcamalarının izlenmesi açısından önemli eksiklikler taşımaya devam ediyor. Açık Yönetim Ortaklığına üye ülkeler arasında bulunan Türkiye'nin bu konudaki performansı ve taahhütlerini yerine getirmemesi ise önümüzde bir diğer engel grubu.

Dünyada birçok ülkede gittikçe önem kazanmaya başlayan kamu harcamalarının ölçülebilir sonuçlarının açıkça ortaya konulması ve kamu yönetiminin yönetim kapasitesinin artırılması konusunda yapılacak değişikliklerin temel unsurları hesap verebilirlik, şeffaflık ve karar alma süreçlerine katılımdır. Unutmayalım ki bu unsurlar, kamu harcamalarında etkinliğin artırılması için de hayati nitelikte!

Görülen o ki Türkiye'nin bu alanda hukuki ve yönetsel anlamda büyük yeniliklere ihtiyacı var. Kamu harcamaları alanında ülkemizde toptan bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç duyduğumuz ve yeni ve açık bir kamu yönetimi sistemini benimsememiz gerektiği açık!

Dergimizin bu sayısındaki yazıların bu konudaki sorularınıza ışık tutacağını düşünüyoruz.

Aydınlık günler dileklerimizle,

E. Oya Özarslan
Uluslararası Şeffaflık Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı

1
Başkanın
Mesajı
E. Oya Özarıslan

4
Türkiye'nin
Şeffaf Gündemi

8
Dünyanın
Şeffaf Gündemi

12
Haber Dosyası
2014 Yolsuzluk
Algı Endeksi Açıldı

14
Haber Dosyası
Türkiye'de İş
Güvenliği ve Denetimsizlik
Hazırlayan: Nurdan Körken

18
Uluslararası
Şeffaflık
Örgütü'nden
Haberler

Kapak Konusu: Kamu Harcamaları ve Şeffaflık

22

2015 Merkezi
Bütçe Tasarısında
Eğitim Bütçesi

Röportaj:
Hilal Işık
Mehmet Özgün Özkul

26

Türkiye'de Askeri
Harcamalar

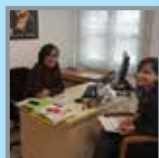
Hazırlayan: Görkem Çay

30

Kamusal Harcama Süreçlerinin
Şeffaf Yönetimi İçin
Hukuki Değerlendirmeler

Yazanlar: Av. Gönenc Gürkaynak - Av. Olgu Kama - Av. Begüm Nişli

34

Kamu
Harcamaları ve
Dirlik Temelli
Toplumsal
Cinsiyete Duyarlı
Bütçeleme

Röportaj: Hilal Işık

42

Dünyadan Kamu
Harcamalarında
Yolsuzluk
Hikayeleri

Hazırlayan: Mehmet Özgün

44

Resimlerle Uluslararası Şeffaflık Örgütü

48

AB Köşesi

Kara Paranın Aklanmasının Engellenmesinde Yeni Düzenlemeler

Hazırlayan: Görkem Çay

52

Kültür-Sanat

Bir Dolandırıcının İtirafı

Hazırlayan: Gizem Seher

Şeffaflığı Destekliyorum

(Reklam İndeksi)

- EY TÜRKİYE 11
GSK Türkiye 17
PWC Türkiye 21
ELİG 33
ESİN ATTORNEY PARTNERSHIP 41
HERGÜNER BİLGEN ÖZEKE 47
KPMG 51

Uluslararası Şeffaflık Derneği

Adına Sahibi

E. Oya Özarslan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Pelin Erdoğan

Editör

Hilal Işık

Katkıda Bulunanlar

Begüm Nişli
Ç. Olgu Kama
Gizem Seher
Görkem Çay
Gönenç Gürkaynak
Hilal Işık
Mehmet Özgün Özkul
Özgür Deniz Kaya

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Burhan Senatalar
Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya
Prof. Dr. Ali Çarkoğlu
Yiğit Aksakoglu
Deniz Mukan

Dergi Tasarımı

Kurtuluş Karaşın

Baskı&Cilt

Globus Dünya Basınevi
100.Yıl Mahallesi 34204
Bağcılar/İSTANBUL
Tel: (0212) 440 27 65

Yönetim Adresi

Uluslararası Şeffaflık Derneği
19 Mayıs Mahallesi
Operatör Raif Bey Sokak
Niyazi Bey Apt No: 30 D: 5
Şişli, İstanbul

Tel: (0212) 240 52 81

Faks: (0212) 234 34 27

www.seffalik.org

www.seffalgundem.org

info@seffalik.org

Yayın Türü

Yaygın, süreli 3 aylık bülten.
Şeffaf Gündem Dergisi Uluslararası
Şeffaflık Derneği'nin üç ayda bir
yayınlanan yayın organıdır. 1000 adet
basılır, ücretsiz olarak dağıtılır.

Fotoğraf ve bilgilerin kullanım hakkı
Şeffaf Gündem Dergisi'ne aittir,
kaynak gösterilmeden alıntı
yapılamaz.

17 Aralık Soruşturmasına

Takipsizlik Kararı

Terör ve Örgütlü Suçlar birimi savcısı Ekrem Aydın, 17 Aralık 'Rüşvet ve Yolsuzluk Soruşturması'na aralarında işadamı Rıza Sarraf, eski Halk Bankası Genel Müdürü Süleyman Aslan, eski İçişleri Bakanı Muammer Güler'in oğlu Barış Güler ve eski Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan'ın oğlu Kaan Çağlayan'ın da aralarında bulunduğu 53 kişi hakkında takipsizlik kararı verdi. Takipsizlik kararına tepkiler ise gecikmedi: Eski Emniyet Müdürü Orhan İnce hazırladığı itiraz dilekçesini Sulh Ceza Hakimliğine sunarken, kararın Anayasaya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine, hukukun genel normlarına ve tüm kamu vicdanına aykırı olduğunu ileri sürdü. CHP Milletvekili Sezgin Tanrıkulu ise Ekrem Aydın'ın hakkında HSYK tarafından yürütülen bir soruşturma sonucu kinama cezası aldığı kararın tekrar incelenmesi koşuluyla 17 Aralık davasını tek başına yürütmeyi kabul ettiğini ileri sürdü. (Aljazeera, 10.11.2014)

G20 Zirvesinde Türkiye'ye Zor Görev

15-16 Kasım'da Antalya'da düzenlenen ve yolsuzlukla mücadele konusunun ana tema olarak seçildiği G20 zirvesinde bu seneki dönem başkanlığını Türkiye yaptı. Bir yandan yolsuzluk operasyonları devam ederken, bir yandan da yolsuzlukla mücadele konusunda Türkiye'nin dönem başkanlığı yapması dünyada ve medyada geniş yankı buldu. Zirvede, 2015-2016 Anti-Yolsuzluk Eylem Planı kapsamında tabela şirketlerinin şeffaflığı, rüşvetle mücadele, yüksek riskli sektörlerin kontrolü ve kamu sektörü şeffaflığı konuları öncelikli olarak tartışıldı. (T24, 18.11.2014)

THK'da Rüşvet ve Yolsuzluk

İhaleye fesat karıştırmak, yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla Türk Hava Kurumu Başkanı Osman Yıldırım ve Gökçen Havacılık Genel Müdürü Volkan Yılmaz da dahil olmak üzere 9 kişi gözaltına alındı. 1 yıllık teknik ve fiziki takip sonucu başlatılan operasyonda, Osman Yıldırım'ın oğlunun 107 bin TL'lik düğün faturasını da THY üzerinden ödediği iddiası da raporda yer alıyor. Bunun dışında başkanın ailesinin seyahat harcamalarından faturalarına kadar pek çok giderinin kurum tarafından ödendiği ortaya çıktı. (T24, 31.10.2014)

İzmir'de Otopark Yolsuzluğu

İzmir'in Selçuk Belediyesinde müze ve ören yerlerindeki otoparklardan elde edilen gelirin kayıtlara alınmadığı gerekçesiyle belediye çalışanlarının da bulunduğu 11 kişi tutuklandı. Belediye Başkanı kayıp paranın yaklaşık 1 milyon 200 bin lira tutarında olduğunu ve dava sürecini yakından takip edeceklerini bildirdi. (Milliyet, 14.11.2014)

Yolsuzluk Milli Saraylara da Bulaştı

Meclise bağlı Milli Saraylarda yolsuzluk iddiaları üzerine, iddiaları araştırarak bir komisyon kurulması kararlaştırıldı. Aynı zamanda Sayıştay'a da dış denetim yapmak suretiyle, komisyonun çalışmalarına katkı sağlama görevi verildi. (Zaman, 20.11.2014)

Geçtiğimiz günlerde TUSIAD iş dünyasını yolsuzluğa bakışını ölçmek amacıyla İstanbul genelinde bir anket gerçekleştirdi. Sonuçların kendilerini şaşırtmadığını belirten TUSIAD başkanı Dinçer, genel görüşün 'Türkiye'de yolsuzluk var ve artma eğilimde.' şeklinde olduğunu belirtti. Dinçer aynı zamanda hem iş dünyasına hem de kamu sektörüne yolsuzluk konusunda ortak çözümler üretme çağrısında bulundu. (Hürriyet, 27.11.2014)

Mardin Artuklu Üniversitesi'ne ihalelerde yolsuzluk yapıldığı iddiasıyla gözaltına alınarak mahkemeye sevk edilmiş olan 29 kişiden 24'ü serbest bırakılırken genel sektör ve yardımcılarıyla beraber rektör korumasının da olduğu 5 kişi hakkında tutuklama kararı verildi. Yaşanan gelişmeler üzerine rektör Serdar Bedii Omay YÖK tarafından görevden alınarak yerine geçici olarak üniversitenin İlahiyat Fakültesi Dekanı Ahmet Ağırakça getirildi. (Sabah, 03.12.2014)

Yolsuzluk Haberlerine Yayın Yasağı

17 Aralık yolsuzluk soruşturmasını araştırmakla görevli komisyon başkanı Hakkı Köylü'nün isteği üzerine, adı iddialara karışan 4

eski bakan hakkındaki haberlere yayın yasağı getirildi. Ankara Sulh Ceza Hakimliğinin kararına göre yasak 27 Aralık 2014'e kadar devam edecek. (Diken, 26.11.2014)

Rıza Zarrab'ı gözaltına alan Başkomiser Akif Üner'in katıldığı bir televizyon programında yaptığı

17 Aralık Fezlekesinde İddia

açıklamalar gündeme bomba gibi düştü. Üner, yolsuzluk soruşturmasına ait polis fezlekesinin mali şubeden çalınarak 2 saat kadar kayıplara karıştığını ve içinden bir belgenin eksiltildiğini iddia etti. Üner, aynı zamanda daha sonra isimlerin olduğu bu belgenin imha edildiğini de bildiğini belirtti. (Zaman, 30.11.2014)

Yeni Şeffaflık Paketi

Ekonomiden sorumlu Başbakan yardımcısı Ali Babacan uzun zamandır üzerinde

çalıştığı 'Şeffaflık Paketi' hakkında konuştu. Hazırlanan paketin içeriğinin büyük oranda tamamlandığını ifade ederek yeni şeffaflık paketiyle birlikte özellikle imar projeleri konusunda adil dağıtım, şeffaflık ve rekabeti sağlayacak düzenlemelerin getirileceğini ifade etti. (Cumhuriyet, 04.12.2014)

Kayıp-Kaçak Bedelleri İade Edilecek

Yargıtay, "Elektriğin kaybı sırasında ve başka kişiler tarafından hırsızlanmak şartıyla kayıp-kaçak bedelinin abonelerden alınması, şeffaf hesap verilebilirlik, hukuk ve adalet devleti ile bağdaşmaz. (...) Hırsızın kullandığı kaçak enerji dürüst vatandaştan tahsil edilemez." görüşünü gerekçe göstererek abonelerden kayıp-kaçak bedeli alınamayacağına hükmetti. Kararla birlikte elektrik dağıtım şirketi, son 10 yılda aboneden alınan kayıp-kaçak bedelini iade edecek. 36,9 milyon abone için emsal niteliğini taşıyan bu karar doğrultusunda 2014 yılı için aboneler, elektrik dağıtım şirketinden 5-6 milyar TL kayıp-kaçak bedelinin iadesini talep edebilecek. (Sabah, 23.12.2014)

Mimarlar Odası Ak-Saray'ın Faturalarının Açıklanmasını İstiyor

Araştırma şirketi Pew Research'ün son karşılaştırması Türkiye'nin, yolsuzluk endişelerinin en çok arttığı ülkelerden biri olduğunu gösterdi. 20 ülke için yapılan karşılaştırmaya göre Türkiye'de liderlerin yolsuzluğa bulaşmasının çok büyük problem olduğunu düşünenlerin oranı 2007'de yüzde 37 iken, 25 puanlık artışla 2014'te yüzde 62'ye çıktı. 2007-2014 arası artışta Türkiye Malezya ve Gana'nın ardından üçüncü sırada yer aldı. (Sözcü, 06.12.2014)

Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara Ticaret Odası(ATO) tarafından Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nın 300 kalem faturasının onaylanmasını yeterli bulmadıklarını ifade etti. Ak-Saray'ın Atatürk Orman Çiftliğinde hukuka aykırı bir şekilde kurulduğu iddia edilerek ATO'nun 300 kalem faturanın bedellerini kamuoyuyla paylaşması gerektiğini belirtti. Mimarlar Odası Ankara Şube Başkanı Tezcan Karakuş Candan, "Ben gördüm faturalar yüksek değil' denecek zamanı çoktan geçtik. Belgeleri açıklasınlar, piyasa fiyatlarıyla karşılaştıralım. Şeffaflık en önemli güvenilirlik kapısıdır" diyerek bu konuda daha şeffaf olunmasını beklediklerini belirtti. (DHA, 18.12.2014)

Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde 100bin Liralık Bağışın Kaynağı Açıklandı

Yüksek Seçim Kurulu Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki bağışlar için üst sınır olan 9 bin 82 TL'nin üzerindeki 100 bin liralık bağış için Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan açıklama istedi. Erdoğan'ın vekili Avukat Ali Özkaya ise açıklamasında bu bağışın bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından yapılarak kendisinin şahsi malvarlığından seçimler için açılan hesabına aktarıldığını ve kanundaki şeffaflık ilkesinin sağlanabilmesi için

Cumhurbaşkanlığı seçimleri süresince bütün harcamaların açılan bu seçim hesabından yapıldığını belirtti. YSK ise kararında, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde kabul edilen temel haklar kapsamında, kişinin kendi mülkiyetindeki parasını siyasi haklarını kullanma sırasında harcamasında yasal bir engel bulunmadığı belirterek bağışın usulsüz olmadığını kabul etti. (BirGün, 05.12.2014)

Türkiye İnternette 'Kısmen Özgür'

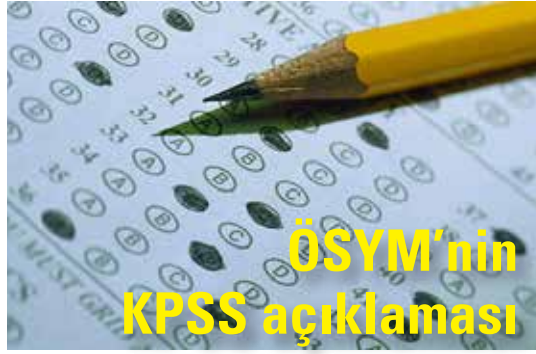
İnsan Hakları ve Özgürlükleri İzleme Örgütü Freedom House'un 65 ülkedeki yasal düzenlemeleri ve kısıtlamaları temel alarak hazırladığı internet özgürlüğü raporunda Türkiye 2013'e göre 6 puan kaybederek 'kısmen özgür' statüsünü korudu. Rapora göre Türkiye'de Nisan ayından beri engellenen site sayısı 11binden 40bine yükseldi. Bunun sebebi olarak Türkiye'deki hükümet karşıtı protestolar, yolsuzluk skandalı ve yerel seçimler sırasında sosyal medya kullanımının artması gösteriliyor. Ankette Türkiye, 65 ülke arasında interneti en özgür 43. Ülke oldu. (Amerikaninsesi, 04.12.2014)

Akkuyu'da Kurulması Planlanan Nükleer Santralde Şeffaflık Sorunu

Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santralle ilgili olarak Çevresel Etki

Değerlendirmesi (ÇED) raporlarına yaptıkları itirazların sonuçsuz kalması sebebiyle Greenpeace Akdeniz hukuki süreç başlatacağını duyurdu. Kampanyası Sorumlusu Devın Bahçeci, özellikle nükleer santrallerin en temel riskini oluşturan nükleer atıkların depolanması, taşınması ve devreden çıkartılması süreçlerindeki çevresel risklerinin yanı sıra güvenlik ve emniyet konusu ve bunlara karşı alınacak önlemler noktasında ciddi yetersizlikler olması nedeniyle ÇED raporuna itiraz ettiklerini belirtti. Ancak, karar vericilerin bu görüşleri dikkate almadığını ve süreçte şeffaflık olmadığını, Bakanlık tarafından onaylanan raporun son hali henüz yayınlanmadığını, yapılan itirazların cevaplarının ise alınamamış olduğunu açıkladı. (BİA Haber Merkezi, 01.12.2014)

7 Aralık 2014 tarihinde CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Parti Sözcüsü Haluk Koç tarafından KPSS'de hakkaniyetin çiğnendiği ve adam kayırmalarla atamaların yapıldığı iddiasıyla ÖSYM Torpil Listesi'ni yayınladı. Haluk Koç'un basın toplantısı sonrasında ise KPSS'yi düzenleyen ÖSYM tarafından iddialara yönelik açıklama yapıldı. Hiçbir aday, mezuniyet alanı uyumsuzluğundan dolayı atamasının yapılamayacağı bir kadroya yerleştirilmediği ve hiçbir adayın puanı yetmediği bir kadroya asla yerleştirilmediği belirtilerek yerleştirmelerin son derece şeffaf yapıldığının altı çizildi. Ayrıca, 31 Ekim 2010'da gerçekleştirilen ve ardından iptal edilmek zorunda kalınan 2010-KPSS Lisans Eğitim Bilimleri testinin ardından yeni bir kuruluş kanunu ile yeniden yapılanan ÖSYM'nin özellikle sınav güvenliği ve gizliliği hususlarında ciddi önlemler almak durumunda kaldığı ve bu doğrultuda konulan kuralların taviz verilmeksizin titizlikle uygulandığı ifade edildi. (Sözcü, 8 Aralık 2014)

2014 Yılı'nın Şaşırtan Atamaları

TÜBİTAK'ın Ulusal Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) Müdür Yardımcılığı'na, Ankara Hayvanat Bahçesi Müdürü Mustafa Sancar atandı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne ise eskiden güreş hakemliği ve zabıta müdürlüğü yapmış olan Şevket Demirkaya atandı. Türkiye Tenis Federasyonu Başkanlığı'nı da yürütmekte olan, 2005 tarihinde ise PTT Genel Müdürü Osman Tural, geçtiğimiz günlerde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Danıştay üyeliğine atandı. (T24, 18.12.2014)

Yolsuzluk Balkan Ülkelerinin AB Sürecini Tıkıyor

AB Komisyonu, 2014 genişleme paketi çerçevesinde Karadağ, Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova ülkelerini kapsayan ilerleme raporunu yayımladı. Rapora göre organize suç ve basın özgürlüğü sorunlarıyla beraber yolsuzlukla mücadele alanındaki

eksiklikler de ülkelerin AB'ye entegrasyon sürecinin yavaşlamasına ve hatta tıkanmasına yol açıyor. Raporda, yolsuzlukla mücadele konusunda gereken önlemler tamamıyla alınmadığı sürece, AB'ye giriş sürecinin aksayacağına altı çiziliyor. (Anadolu Ajansı, 08.10.2014)

Bosna-Hersek'te Yolsuzluğa Darbe Operasyonu

Bosna Hersek Araştırma ve Koruma Ajansı (SIPA) tarafından düzenlenen operasyonda 9 kişi gözaltına alınırken, şüpheliler vergi kaçakçılığı, kara para aklamak ve yasadışı para transfer etmekle suçlanıyor. Hatta şüpheliler arasında ülkenin önce gelen telekomünikasyon şirketlerinden biri olan Eronet şirketinin yetkilileri de yer alıyor. Savcılığın açıklamasına göre, şüphelilerin devlet bütçesine olan zararı en az 5 milyon avro değerinde. (Aljazeera, 10.09.2014)

İspanya'da Yolsuzluk Depremi

İspanya jandarması, 259 farklı noktada düzenlediği geniş çaplı operasyon sonucu aralarında politikacı, işadamları ve memurların da bulunduğu 51 kişiyi göz altına aldı. Çok geçmeden adı yolsuzluk iddialarına karışan Sağlık Bakanı Ano Mato, iddiaları reddetmesine rağmen davanın hükümet ve partiye zarar vermesini önlemek amacıyla görevinden istifa ettiğini açıkladı. Bakanın eşi hakkında 500 bin euro tutarında rüşvet aldığı iddia edilmişti. Aynı zamanda hükümet adı iddialara karışanların parti üyeliğini askıya alırken, sokaklar da halkın protesto eylemleriyle çalkalanıyor. (T24, 27.11.2014)

Romanya'da yapılan yolsuzluk operasyonunda şaşırtan isim

Romanya'da bazı bakan ve işadamlarının gözaltına alınmasıyla başlayan yolsuzluk operasyonunda Romanya Radyo TV Üst Kurulu binasında da arama yapıldı. Şaşırtıcı gelişme ise Galatasaray'ın eski yıldızı Hagi'nin de yolsuzluk iddialarına adının karışması oldu. İddialara göre Hagi'nin sahip olduğu Viitorul Constanta takımı, Romanya'daki bir il konseyi başkanından 800 bin euroluk yasadışı sponsorluk ücreti almış. (Radikal, 02.12.2014)

Meksika'da Tansiyon Düşmüyor

Meksika hükümeti bir yandan kaçırılan 43 öğrencinin polisle bağlantılı bir çete tarafından öldürüldüğü iddialarıyla uğraşırken bir yandan da yolsuzluk iddialarıyla çalkalanıyor. Ülkenin en ünlü gazetelerinden birinin haberine göre, Devlet Başkanı Pero Nieto'nun eşinin satın aldığı 7 milyon dolarlık lüks evin birçok devlet ihalesini de kazanan bir şirkete ait olduğu ortaya çıktı. Aralık 2012'den beri başkanın yaşadığı en büyük kriz olarak değerlendirilen gelişmeler üzerine, Nieto organize suç ve yolsuzluk mücadele kapsamında bir dizi reform yapacaklarını açıkladı. (T24, 28.11.2014)

İspanya Prensesi Vergi Kaçakçılığından Yargılanacak

İspanya'da Kral 6. Felipe'nin kız kardeşi Prenses Cristina'nın adı yolsuzluk olaylarına karıştı. Prenses Cristina'nın, eşi Urdangarin ile birlikte ortağı olduğu Aizoon şirketi aracılığıyla vergi kaçırdığının ve kamu fonlarını amacı dışında kullandığının tespit edilmesi üzerine 'haksız kazanç sağlanmasında sivil sorumluluğu olduğu' iddiasıyla sanık sandalyesine oturacak. İspanya'da ilk defa bir Kraliyet Ailesi üyesi yargıç karşısına çıkacak. (BBC, 22.12.2014)

Vatikan'da Unutulmuş Milyonlar

Geçen yıl Vatikan Bankası'nın kara para aklamakta kullanıldığı iddialarıyla Vatikan bir skandala sahne olmuştu. Bunun üzerine Papa Francis'in daha fazla şeffaflık ve reform çabalarının bir parçası olarak Kardinal Pell, Vatikan'ın Ekonomi Sekreterliği'nin başına atanmıştı. Geçtiğimiz günlerde Kardinal Pell, Vatikan'ın bütçesinde bilanço dışı bırakılmış milyonlarca dolar bulunduğunu açıkladı. Bu konuda herhangi bir usulsüzlük bulunduğunu söylemeyen ama Vatikan birimlerinin uzun zamandır mali konularda "neredeyse başıboş bırakıldığını" belirten Pell, Vatikan'ın mali durumunun beklenenden daha iyi olduğunu altını çizdi. (BBC, 05.12.2014)

Rus Muhalif Lider Dolandırıcılık Suçundan Yargılandı

Devlet Başkanı Vladimir Putin karşıtı protestoların organizatörleri arasında yer alan Alexei Navalny, bir Fransız kozmetik firmasını dolandırmakla suçlandığı davada 3,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 2018’de yapılacak başkanlık seçimlerinde Navalny, Putin’in en büyük rakibi olarak gösteriliyor. Daha önceki seçimlerde Putin’e rakip olarak gösterilen milyarder Mikhail Khodorkovsky de 2003 yılında yolsuzluk davasında hüküm giymişti. (Euronews, 30.12.2014)

Rusya ve Katar’ın ev sahipliği yapacağı 2018 ve 2022 Dünya Kupası, adaylık sürecinde yaşanan yolsuzluk iddialarıyla gündemde. Konuyla ilgili başlatılan soruşturmada FIFA Etik Komitesi Soruşturma Başkanı Michael Garcia, hazırladığı raporun FIFA Adalet Komisyonu Başkanı Hans-Joachim Eckert tarafından düzenlenen özetinin yetersiz somut deliller ve verilere dayanması sebebiyle Adalet Komisyonu’na güvenini kaybettiğini açıklayarak istifa etti. Eckert, ülkelerin ev sahipliği sürecinde ihmalinin bulunmadığı, kurallar ve yönetmeliklerin ihlal edilmediği gerekçesiyle soruşturmanın kapatıldığını açıklamıştı. (Aljazeera, 18.12.2014)

Macaristan’da Halk Başbakanı İstifaya Davet Ediyor

Yolsuzluk suçlamaları ve otoriter eğilimleri sebebiyle zaman zaman ABD ve AB ile karşı karşıya gelen Macaristan Başbakanı Viktor Orban’ın iki ay önce internet kullanımını vergilendirmek istemesiyle başlayan eylemler yolsuzluk karşıtı gösterilere dönüştü. İktidar milletvekillerinden bazılarının lüks içinde yaşadıklarıyla ilgili yapılan haberler sonrasında ise gösterilere katılım arttı. Hükümetin seçimler sırasında verdiği sözleri yerine getirmemesi sebebiyle protestolarına devam eden göstericiler, istifa kararı aldirana kadar eylemlerden vazgeçmeyeceklerini belirttiler. (Aljazeera, 17.12.2014)

OECD Yolsuzluk ve Rüşvet Raporu Yayınlandı

Merkezi Paris’te bulunan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), aralarında Türkiye, Fransa, Almanya, ABD ve İngiltere’nin de olduğu 34 üye ülkedeki 400’ün üzerinde yolsuzluk ve rüşvet suçlamasını araştırdı. Yapılan incelemeler sonucu hazırlanan rapora göre devlet başkanları ve bakanların yüzde 5’i rüşvet alıyor. Raporda, rüşvet ve yolsuzluğun tespitinin zor olması nedeniyle ulaşılan verilerin sadece buzdağının görünen kısmı olabileceğine dikkat çekilirken toplam rüşvet içindeki %57’lik payla en büyük rüşvetin, devlet tarafından kontrol edilen kamu işletmelerinde olduğu belirtildi. En fazla rüşvetin görüldüğü diğer alanlar ise petrol ve maden (%19), inşaat (%15), ulaştırma (%15) ve iletişim (%10) olarak gösterildi. (Aljazeera, 02.12.2014)

Şeffaflığı destekliyoruz
We support transparency

EY

Building a better
working world

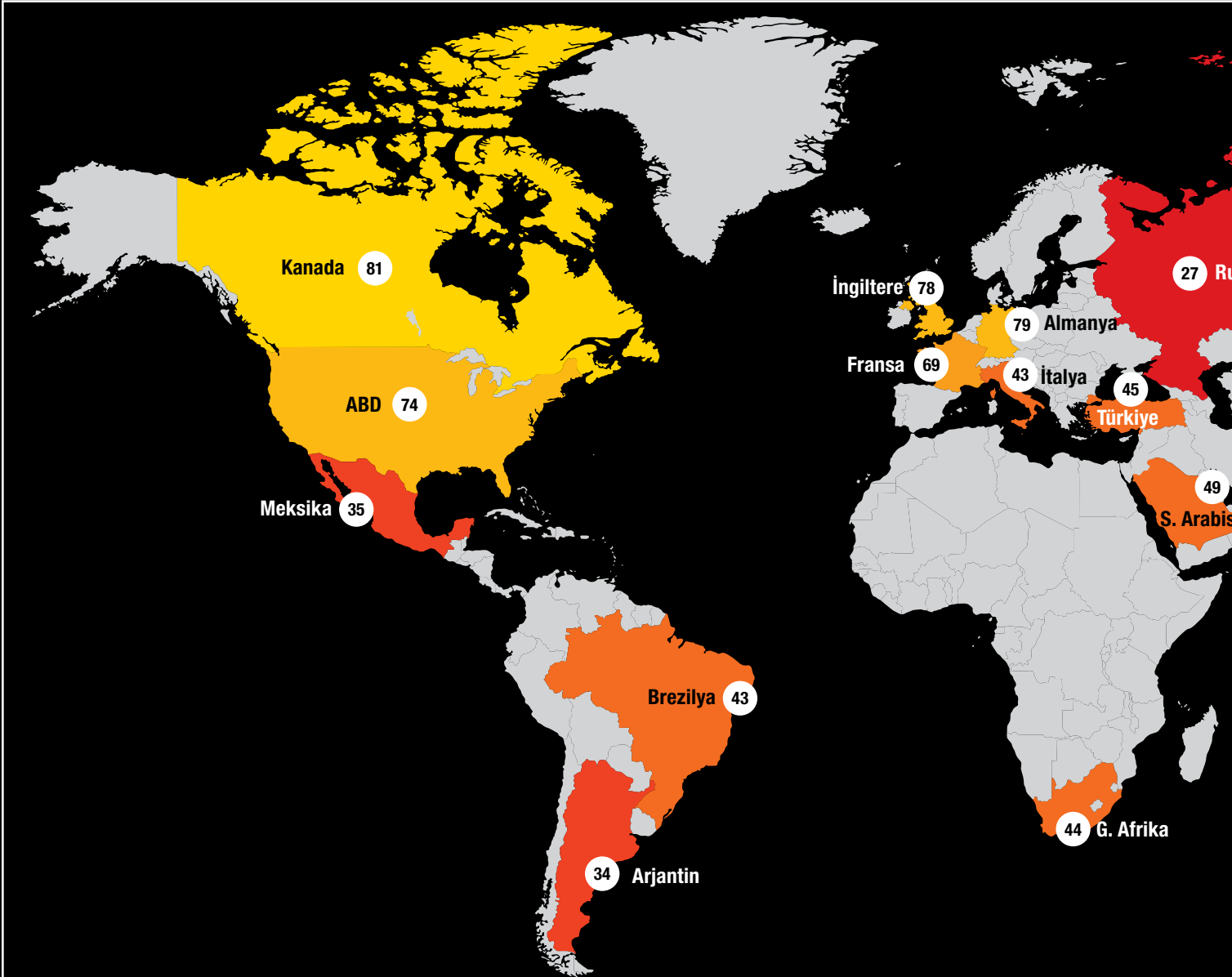
ULUSLARARASI ŞEFFAFLIK ÖRGÜTÜ 2014 YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ AÇIKLANDI

Yolsuzlukla mücadelede dünyanın önde gelen sivil toplum kuruluşlarından Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 1995'ten bu yana her yıl yayınladığı Yolsuzluk Algı Endeksi'nin bu yılki sonuçlarını kamuoyuyla paylaştı.

Türkiye'nin Endeks Sıralamasındaki Son 6 Yıllık İlerlemesi Sıfırlandı.

2014 sonuçlarında, 5 puanlık düşüşle puanında en büyük düşüş yaşanan ülke Türkiye oldu.

Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksi'ndeki notu, bu yıl 5 puan birden düşerek 50 puandan 45'e geriledi. Puanındaki bu ani düşüş ile Türkiye'nin son 6 yıldaki ilerlemesi sıfırlanmış oldu. Türkiye, 2013 yılı endeksinde 53. Sıradayken şimdi 64. sırada yer alıyor. Yolsuzluk Algı Endeksi sıralamasındaki bu düşüş, son yıllarda ilerleme olarak kaydedilen tüm reformlarda, tersine ve oldukça olumsuz olarak

değerlendirilen bir gerilemeye işaret ediyor.

Türkiye, 38 Avrupa ve Batı Avrupa ülkesi arasında Makedonya ile birlikte 27. sırada yer alırken, 6 Avrupa Birliği aday ülkesi arasında yine Makedonya ile birlikte 2. sırada yer alıyor. 19 G20 ülkesi arasında Türkiye 10. sırada yer alıyor. 20 Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesi ile kıyaslandığında ise Türkiye 7. sırada yer alıyor.

Küresel Ölçekte Ülkelerin %69'u 50 Puanın Altında Kalıyor.

Endeks'teki sıralamada 92 puanla yolsuzluk algısının en az görüldüğü ülke olarak Danimarka en üst sırada yer alırken, Daminarka'yı Yeni Zelanda (91) ve Finlandiya (89) izliyor. Kuzey Kore ve Somali ise 8 puanla yolsuzluk algısının en yüksek olduğu ülkeler olarak belirlendi.

Bu sonuçlar, açıkça dünya genelinde kamu kuruluşlarının ve yetkililerinin daha şeffaf,

dürüst ve hesap verebilir politikalar geliştirmeleri gerektiğini gösteriyor.

Türkiye'nin Düşüşü Nasıl Okunmalı?

Türkiye'nin sıralamadaki bu düşüşü, kuşkusuz, yolsuzlukla mücadele alanında son bir yılda sergilediği olumsuz ve şeffaf olmayan performansını yansıtıyor.

Türkiye'nin puanındaki bu keskin düşüşü ayrıca, yolsuzluk sorunu ile birlikte düşünce özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, basına getirilen sansür, yargı üzerindeki baskı ve açık bir şekilde hukuka aykırı uygulamaların küresel ölçekte uyandırdığı tepki olarak da yorumlanabilir.

Toplumsal ve sosyal anlamda raporun sonuçları yolsuzluk sorununun aslında bir demokrasi, düşünce ve ifade özgürlüğü sorunu haline geldiğine vurgu yapıyor.

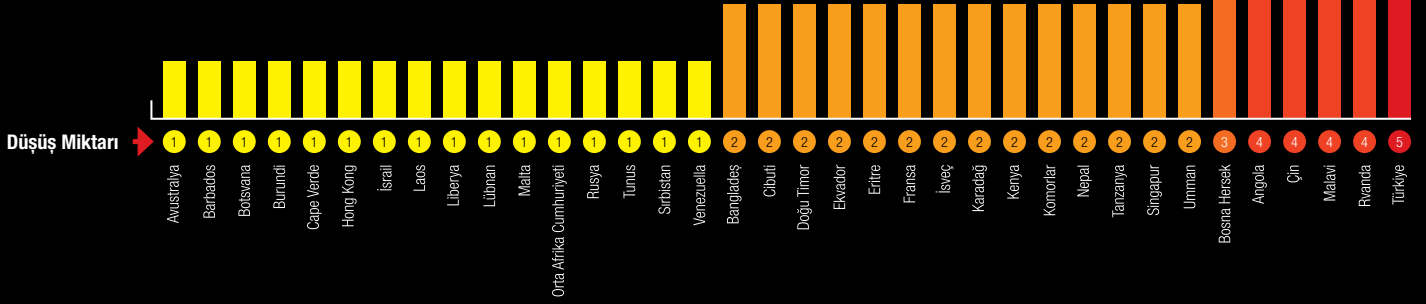

G20 ÜLKELERİNİN 2014 YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ'nde ALDIKLARI PUANLAR

19
G20 ülkesi
arasında
Türkiye
10. sırada
yer alıyor

2014 YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ RAPORU'na GÖRE PUANI EN ÇOK DÜŞEN ÜLKELER

2013 Yolsuzluk Algı Endeksi verilerine kıyasla bu yıl 36 ülkenin puanında düşüş yaşandı. Buna göre puanı en fazla düşen ülke, 5 puan düşüşle Türkiye oldu. 175 ülke arasında, 5 puan düşüş yaşayan tek ülke Türkiye olurken onu 4 puan düşüşle Rvanda, Malavi, Çin ve Angola takip ediyor.

YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ 2014

AB & aday ülkeler

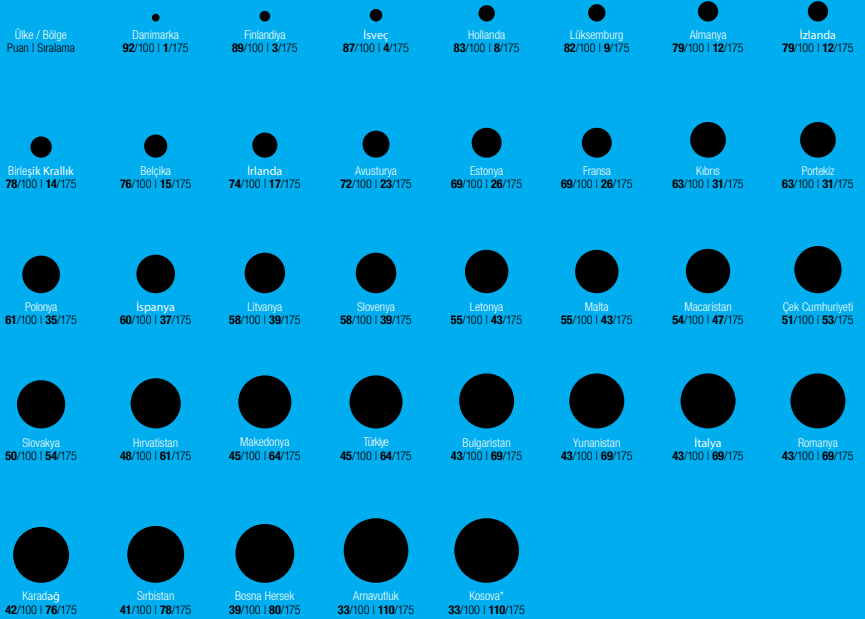
33%

ülke 50'nin altında puan aldı

Score: 0 ↔ 100
En yüksek yolsuzluk algısı | En düşük yolsuzluk algısı

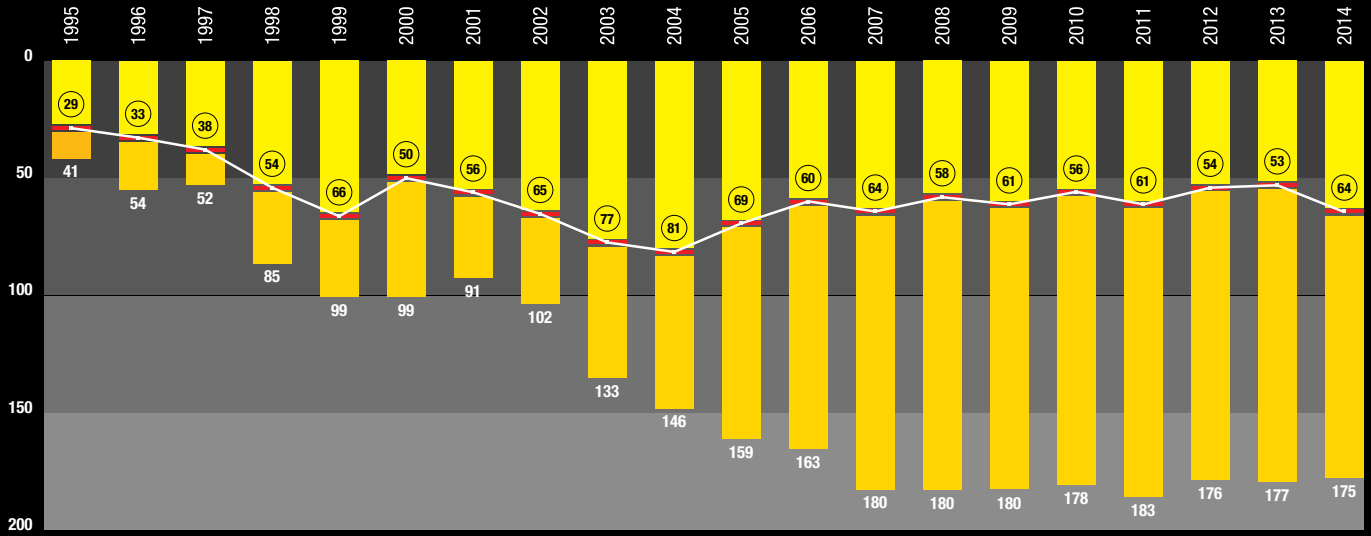
#cpi2014

2014 Yolsuzluk Algı Endeksi dünya genelinde 175 ülke/bölgede kamu hizmetlerine ilişkin yolsuzluk algı düzeyini ölçmektedir. Sonuçların tamamı için: www.seffalik.org, www.transparency.org/cpi

TÜRKİYE'nin 1995'ten 2014'e KADAR YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ SIRALAMASINDAKİ YERİ

Bu bağlamda, Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Türkiye'nin de içinde bulunduğu hızlı büyüyen ekonomilerin yolsuzluğun artmasına neden olan bir dokunulmazlık kültürü yarattığını belirtiyor ve onları demokratik ve hesap verilebilir toplumun vazgeçilmez olan "şeffaflık kültürünü" benimsemeye davet ediyor.

Tüm bu uluslararası verilerin Türkiye'ye yapılan ekonomik yatırımlar açısından etkisinin önümüzdeki günlerde olumsuz etkisi olabileceğini düşünüyoruz. Bu doğrultuda, Türkiye ekonomik anlamda sıkı işbirlikleri, aynı zamanda da rekabet içinde olduğu ülkelerle belirlenen standartlara göre bir düşüş kaydetmiş oluyor. Bu durum, Türkiye'nin ülke riskini yükselttiği için Türkiye'de operasyonlarını gerçekleştiren çok uluslu şirketlerin doğrudan etkilenmesine sebep oluyor. Unutmamak gerekir ki yolsuzluk algısı yüksek, şeffaflık kültürüne sahip olmayan ülkelerde sağlıklı ekonomik büyüme ve yüksek maliyetli üretim kaçınılmazdır ve bu durum tüm ülke ekonomisine zarar verir.

1995 yılından bu yana açıklanan Yolsuzluk Algı Endekslerine bakıldığında Türkiye'nin sıralamadaki yeri ve puanı ile ilgili son 20 yıldır yerinde saydığını söyleyebiliriz. Bu durum, Türkiye'de kamu sektörü özelinde, yolsuzlukla mücadele ve şeffaflık konularının bunca yıldır kronikleşmiş hale geldiğini, ilerleme ve iyileşme adına yeterli adımların atılmadığını açıkça gözler önüne sermektedir.

2014 endeksi sonuçları ve yapılan açıklamalar Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmişlik

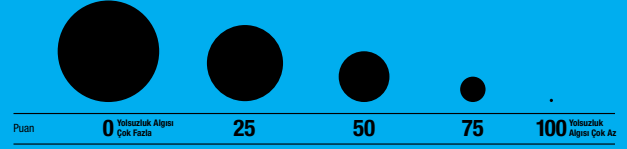
düzeyini artırabilmesi için "şeffaflık" alanında önemli eksikliklerinin varlığına dikkat çekiyor. Bu bağlamda raporun sonuçları Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele ve şeffaflık konusunda ilerleme kaydetmesi gerektiği şeklinde yorumlanmalı ve bu konuda yetkililer tarafından bir an önce somut adımlar atılmalı.

Yolsuzluk Algı Endeksinin Metodolojisi

175 ülkede gerçekleştirilen, 11 farklı uluslararası kurumun 12 farklı araştırmasının bulguları incelenerek hazırlanan Yolsuzluk Algı Endeksi, uzmanlar ve iş dünyasının kamu sektörüne ilişkin yolsuzluk algılarını yansıtır. Endeks'teki metodoloji ile 0-100 değerleri arasında bir sıralama gerçekleştirilmekte olup, "0" en yüksek yolsuzluk algısı, "100" ise en düşük yolsuzluk algısına karşılık geliyor.

Türkiye'nin puanı belirlenirken 8 farklı uluslararası araştırmadan faydalandı. Bu araştırmalar şunlardır; "Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators 2014", "Bertelsmann Stiftung Transformation Index 2014", "IMD World Competitiveness Yearbook 2014", "Political Risk Services International Country Risk Guide 2014", "World Economic Forum Executive Opinion Survey (EOS) 2014", "World Justice Project Rule of Law Index 2014", "Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings 2014" ve "Global Insight Country Risk Ratings 2014".

YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ 2014

KARŞIT ÜLKELER

EN YÜKSEK
PUAN

Danimarka
92

Yeni Zelanda
91

EN DÜŞÜK
PUAN

Kuzey Kore
8

Somali
8

YOLSUZLUK PROBLEMİ

KÜRESEL PERFORMANS

KÜRESEL
Ortalama **43**

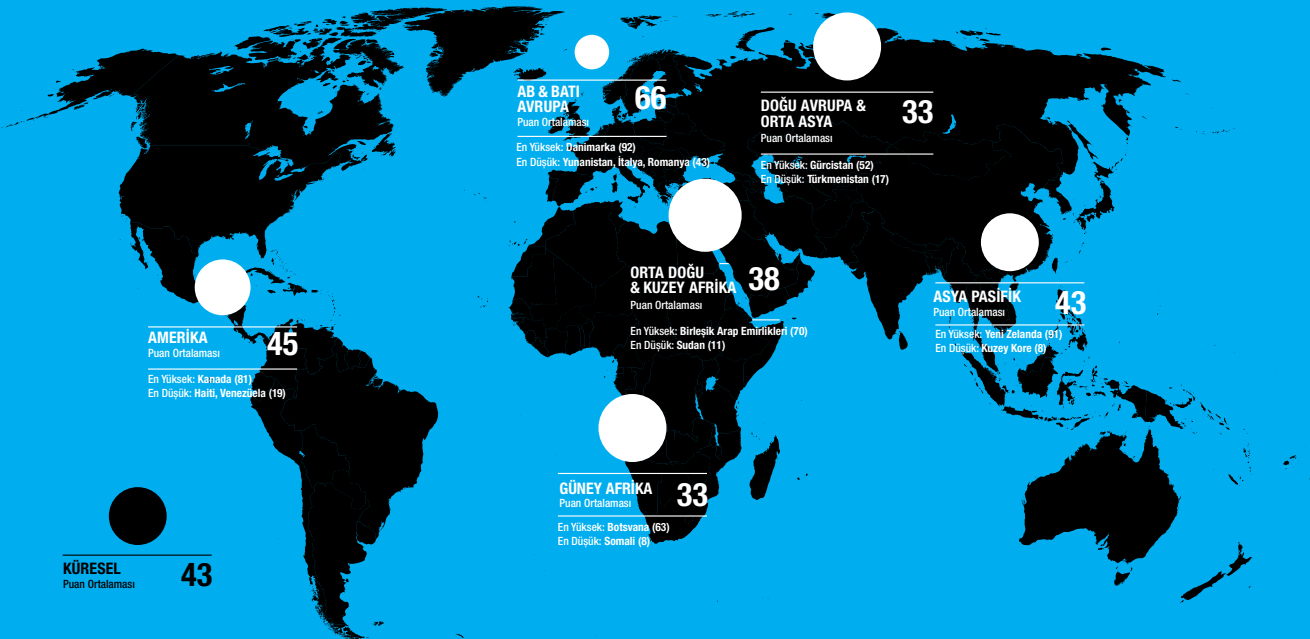
69%
ülke 50'nin altında
puan aldı

G20 PERFORMANSI

G20
Ortalama **54**

58%
ülke 50'nin altında
puan aldı

BÖLGELERE GÖRE SONUÇLAR

Şeffaflığı destekliyoruz

We support transparency

GlaxoSmithKline

Kurumsal Raporlamada Şeffaflık Araştırma Sonuçları Mart'ta!

Uluslararası Şeffaflık Derneği olarak yürüttüğümüz, "Kurumsal Raporlamada Şeffaflık" konulu özel sektör araştırmamızın taslak sonuçları şirketlerden gelen temsilcilerle 20 Ocak 2015 tarihinde paylaşıldı ve tartışmaya açıldı. Araştırmanın resmi sonuçları Mart ayında açıklanacak.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Basın 'açık'laması yapacağız!

2015 Genel Seçimleri yaklaşırken, Türkiye siyasetinin en önemli eksiklerinden biri olan şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramları da yeniden gündeme geliyor. Milletvekili adaylarının mal varlığı ve seçim kampanyası bütçelerini, siyasi partilerin de seçim kampanyası bütçelerini kamuoyuna 'açık'lamaması, siyaset alanında hesap verebilirliğin önünde önemli bir engel olmaya devam ediyor.

Geçtiğimiz seçimlerde, siyasetin finansmanı konusundaki soru işaretleri ve kaygıların ne kadar büyüdüğüne, bu konuda bir 'açıklamaya' ne kadar ihtiyaç duyulduğuna birlikte tanıklık ettik.

Şimdi bu gördüğümüz değişimin, dünyanın 55 ülkesinde uygulanan sistemi Türkiye'de de uygulamaya geçirmenin, 'açık' siyaset anlayışını benimsemenin tam zamanı!

Uluslararası Şeffaflık Derneği olarak, başka sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla güçlenen "Açık Koalisyon" oluşumu adına, siyasetçilerimizden duruma 'açıklık' getirmelerini istiyoruz. Seçimler öncesinde, adayların ve birinci dereceden yakınlarının mal varlıklarının ve hem adayların hem de partilerin seçim kampanyası finansmanlarının kamuoyuna 'açıklanması' için, milletvekili adaylarına ve siyasi partilere 'açık' çağrıda bulunuyoruz.

7 Haziran 2015 Genel Seçimleri için hazırladığımız kampanyanın duyurusunu yapacağız basın 'açık'lamasında, sizi de aramızda görmekten büyük mutluluk duyacağız.

08 Nisan 2015 Cuma / 09:30 / Taxim Hill Hotel

Açık
koalisyon.

Bu proje Sivil Toplum Diyalogu III Siyasi Kriterler Hibe Programı kapsamında finanse edilmektedir. Bu dokümanın içeriğinden sadece Uluslararası Şeffaflık Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde AB veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmaz.

Cezasızlık ve Medya

hak arama özgürlüğü
yargı bağımsızlığı
polis şiddeti
yolsuzluk
dokunulmazlık
insan hakları ihlalleri
nefret cinayetleri
gözetiminde kayıplar

Medyada Şeffaflık başlığı altında yürütülen medya projesi kapsamında 2 ayda bir düzenlenen medya atölyelerinin dördüncüsü Ali Arif Cangı, Ceren Sözeri ve Kemal Gökteş gibi isimlerin katılımıyla 9 Şubat'ta düzenlenecek. Kamuoyu tarafından fazla aşına olunmayan bu kavram; dokunulmazlık, polis şiddeti, nefret cinayetleri gibi farklı alanlardaki örnekleriyle ele alınacak.

Çevre Projesinde Atölyeler Devam Ediyor

Uluslararası Şeffaflık Derneği'nin Çevre Hukuku Derneği ile birlikte Avrupa Birliği desteği ile yürüttüğü Çevre İhlalleri Haritası Projesi çalışmalarına devam ediyor. Projenin ilk çıktısı olacak olan Çevre İhlalleri Ağ Haritası'nın tamamlanması için yapılan haritalama atölyeleri sona yaklaşıyor. Projede Şubat ayı sonunda ilk Strateji Atölyesi STK'lar, aktivistler, hukukçular ve akademisyenlerin katılımı ile gerçekleştirilecek.

Uluslararası Şeffaflık Derneği'nden Milletvekillerine Açık Mektup: Cezasızlığa Oy Vermeyin!

Uluslararası Şeffaflık Derneği milletvekillerine 19.01.2015 tarihinde gönderdiği mektupla, haklarında ciddi yolsuzluk iddiaları olan dört Bakan ile ilgili TBMM Yolsuzluk Araştırma Komisyonu tarafından verilen "Yüce Divan'a sevk etmeme kararı"na ilişkin bugün TBMM Genel Kurulu'nda yapılacak gizli oylamada milletvekillerinden cezasızlık ve dokunulmazlık için oy vermemelerini talep etti. Dün itibarıyla 550 milletvekiline kişisel olarak gönderilen mektupta Şeffaflık Derneği,

dört Bakan'ın Yüce Divan'da yargılanmaması için verilen oyların toplumda cezasızlık algısının güçlenmesine sebep olacağını, "Kamu İdaresi'nin Güvenirliğine ve İşleyişine" olan inancı sarsacağını ve hukuk devleti ilkesinden taviz vermek olacağını belirterek milletvekillerini "Türkiye'de fiili bir cezasızlık ve dokunulmazlık kültürünün oluşumuna katkıda bulunmayacak ve bir hukuk devletinde adilane bir yargı yolunun önünü açacak yönde" oy kullanmaya çağırdı.

Mektubun tamamı ise şöyle:

Sayın Milletvekilimiz'in Dikkatine,

TBMM Genel Kurulu'nda gerçekleştirilecek olan, dört Bakan ile ilgili soruşturmaya ilişkin oylama, hukuk devleti, hukukun üstünlüğü, hak arama özgürlüğü, hukuk güvenliği ve adil yargılanma ilkeleriyle çok yakından ilgilidir. Vereceğiniz oy, sadece bu vakayla sınırlı olmaksızın, ülkemizde, cezasızlığa neden olunmaması ve sorumluların hukuk önünde hesap verebilmesiyle ilgili algının güçlendirilmesi açısından da kritik bir önem taşımaktadır. Lütfen, kullanacağınız oyun bunun tam tersine bir algıyı güçlendirmeye, cezasızlık ve dokunulmazlığa da hizmet eden bir oy anlamına da geldiğini dikkate alarak oyunuzu kullanın!

Haklarında yolsuzluk iddiaları bulunan dört Bakan hakkında TBMM Yolsuzluk Araştırma Komisyonu tarafından "Yüce Divan'a sevk etmeme kararı"na ilişkin TBMM Genel Kurulu'nda yapılacak gizli oylama, ülkemizdeki hukuk devleti ilkesinin bir sınavı niteliğindedir. Ciddi iddialarda adı geçen Bakanların, Yüce Divan'a sevk edilerek bağımsız yargı önünde kendilerini aklamak üzere hesap vermekten uzak tutulmaları, fiili bir cezasızlık ve dokunulmazlık kültürünün oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

İşkence, polis şiddeti, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı vakalarında sık karşılaşılan cezasızlık olgusu, sadece belirli insan hakları ihlalleri ile sınırlı bir mesele değildir; yolsuzluk gibi kamu menfaatini ve toplumun tümünü ilgilendiren konularla da yakından ilgilidir. "Cezasızlık" kavramı, ihlal iddialarının etkili bir şekilde soruşturulmaması, failerin bulunmaması, yargılanmaması, cezalandırılmasının mümkün olmaması ve ihlalin yaptırımsız kalması gibi durumlara karşılık gelmektedir.

17 ve 25 Aralık 2013 tarihli yolsuzluk ve rüşvet iddialarının ardından, ilgili soruşturmaları yürüten Emniyet mensupları ve savcılar görevlerinden uzaklaştırılmış, haklarında dava açılmış ve soruşturmalara ilişkin yayın yasakları konulmuştur. Neticede verilen takipsizlik kararlarıyla, soruşturmalarda adı geçtiği belirtilen toplam 185 kişiden hiçbirisi için esasen yargılama yapılmadan dosyalar kapanmıştır. TBMM'de oluşturulan Soruşturma Komisyonu'nun çalışmalarına yönelik ise yayın yasağı konulmuştur.

Türk Ceza Kanunu'nun "Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı bölümünde düzenlenen zimmet, rüşvet gibi suçlar, madde gerekçesinde de belirtildiği gibi, kamu idaresinin güvenirliğine ve işleyişine ilişkin olarak toplumda var olan inancı zedeleyen ağırlıktadır. Kanunumuzca korunan hukuki değer dikkate alındığında, bu suçların mağduru tüm toplumdur.

17 ve 25 Aralık 2013 tarihli yolsuzluk ve rüşvet iddialarına ilişkin takipsizlik kararlarında bazı delillerin usulsüz toplanmasından bahsedilmiştir. Yolsuzluk suçlamalarında maddi gerçeğin araştırılması zorunludur. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği, suçun oluştuğuna ilişkin kuvvetli şüphe bulunması halinde suçla itham edilen kişilerin mahkeme önüne çıkarak adil biçimde yargılanması beklenir.

Haklarında yolsuzluk iddiaları bulunan dört Bakan'ın bu amaçla Yüce Divan'a sevk edilmesi, yolsuzluk iddialarındaki maddi gerçeğin araştırılmasının yolunu açacaktır. Bu yolun kapatılması ise, Anayasa'da güvence altına alınan hukuk devleti ilkesini ve suçun mağduru olan tüm yurttaşların hukuk güvenliği hakkını ihlal edecek niteliktedir.

Bu sebeplerle, siz Sayın Milletvekilimiz'in vereceği oyun Türkiye'de fiili bir cezasızlık ve dokunulmazlık kültürünün oluşumuna katkıda bulunmayacak ve bir hukuk devletinde adilane bir yargı yolunun önünü açacak yönde olacağına inanıyoruz.

Saygılarımızla,

Uluslararası Şeffaflık Derneği

Şeffaflığı destekliyoruz

We support transparency

Değer katan deneyim
30 yıldır Türkiye'de

pwc

PwC Türkiye

PwC, tüm dünyada en üst düzey sektör uzmanlığı ile sunduğu denetim, vergi ve danışmanlık hizmetleri ile müşterilerine aradıkları değeri katar.

158 ülke 169.000'i aşkın çalışanı ile PwC yeni bir yaklaşım ve pratik tavsiyeler üretmek üzere müşterileri ile düşünce, deneyim ve çözüm önerilerini paylaşır.

PwC 1981'den bugüne 30 yıldır faaliyet gösterdiği Türkiye'de, İstanbul'da iki, Ankara'da, Bursa'da ve İzmir'de birer ofis olmak üzere toplam 5 ofiste, yaklaşık 1.250 kişilik profesyonel kadrosu ile Türk iş dünyasının aradığı değeri yaratmak için hizmet sunmaktadır.

2015 Merkezi Bütçe Tasarısında Eğitim Bütçesi

2015 Eğitim Bütçesi Tasarısı ile ilgili Eğitim-Sen'in yayımlanmış olduğu görüş üzerine Eğitim-Sen 3. Şube Başkanı Hüseyin Tosu ile kamu harcamalarında eğitime ne kadar pay ayrıldığı ve süreçlerin şeffaflığıyla ilgili olarak görüştük.

Hilal Işık & Mehmet Özgün Özkul

Hilal Işık: Öncelikle bizi misafir ettiğiniz için teşekkür ediyoruz. Sunulmuş olan 2015 Eğitim Bütçesine baktığımız zaman 2003 yılında % 6.91 olan MEB Bütçesinin Merkezi Bütçeye oranı 2015 yılı itibarıyla %13.11 olarak karşımıza çıkıyor. Peki şu an gelinen noktada, ayrılan payı siz yeterli buluyor musunuz?

Hüseyin Tosu: Bu payı kesinlikle yeterli bulmuyoruz, zaten öteden beri MEB'e

ayrılan pay çok yeterli değildi yani ayrılan pay tamamen personel harcamalarını kapsayan bir pay. Personel harcamalarının dışında eğitimin alt yapısının oluşturulması, geliştirilmesi, yatırım yapılmasıyla ilgili çok fazla pay öteden beri ayrılmıyordu, bu yıla has bir şey değil. Yani MEB'deki bütçe algısı öğretmenlerin maaşlarını verelim, onun dışında ufak tefek câri harcamaları karşılayalım. Bizde gelişen, genç bir nüfus

var, her yıl ekonominin büyüdüğünü ifade ediyoruz bu büyümeye ve artan nüfusa paralel bir yatırım, bir pay ayrılmadığını düşünüyoruz. Bu sene ayrıca farklı olarak özel okullara 2.500 - 5.500 TL gibi öğrenci başına teşvik adı altında bir para aktarılacak, yani eğitime ayrılan bütçenin önemli bir kısmı da bu alana gitmiş olacak. Dolayısıyla 2015 yılında da eğitimin temel problemlerini bu bütçeyle çözebilme ihtimali, imkânı ne yazık ki yok.

H.I.: MEB bütçesinin milli gelire oranında yüzde olarak çok büyük bir ilerleme katedilmemiş ancak MEB Bütçesinin merkezî bütçeye oranı yıllar içerisinde bir değişme gösteriyor. Bu oranın rakamsal olarak neden değişikliğe uğradığını düşünüyorsunuz?

H.T.: Bir çok faktör var özellikle 4+4+4 sistemiyle birlikte İmam Hatiplerin yapımında bir artış yaşandı, dolayısıyla yıllar itibariyle artan meblağın önemli bir kısmının yeni İmam Hatip liselerine, yeni İmam Hatip ilkokullarına aktarıldığını görebiliyoruz. Bir de Fatih Projesi; trilyonlarca liranın aktarıldığı ancak pratikte, sahada hiç bir yansımaları görmediğimiz bir proje. Bu sebeple bütçeden doğrudan öğrenciye yansıyan bir pay yok. Eğer öğrenciye yansımış olsaydı, öğrencilerin eğitim masrafı azalacaktı, eğitim daha nitekli hale gelecekti, altyapı daha iyi olacaktı. Ancak bunun böyle olmadığını 2014 yılında yapılan TEOG sınavında da gördük, yaklaşık 130 bin öğrenci gidecek okul bulamadılar. Bu fiziki altyapının yetersizliğinden, derslik sayısının azlığından, yeni okul yapmaktaki yetersizlikten kaynaklanan bir durum. Bunun yanında nüfus artıyor, buna paralel öğretmen sayısında bir artış olması gerekiyor bu konuda da bir gelişme ne yazık ki yok. Bugün merkezi okullarımız da dahil önemli oranda ücretli öğretmenler derse girmektedirler yani asgari ücret düzeyinde çalışan öğretmenler. Halbuki MEB'in de ifade ettiği gibi 160-170 bin öğretmen açığı bulunmakta ve görev bekleyen, atanmamış 300-400 bine yakın öğretmen bulunmaktadır. Dolayısıyla ne öğretmenin istihdamında, yetiştirilmesinde sınırlı oranda olmakla birlikte artış var ne de altyapının oluşturulmasında ve eğitimin niteliğinin artırılmasıyla ilgili bir yatırım var.

H.I.: Eğitim-Sen'in bütçe tasarısına ilişkin verdiği görüşte eğitim yatırımlarının azaldığıyla ilgili bir noktaya değinilmiş. Eğitim yatırımı derken nelerden bahsediyoruz?

H.T.: Eğitim yatırımı derken dersliklerden tutalım, laboratuvara, bahçeye, okulların yapımına, öğretmen istihdamına kadar bütün bunlar eğitim yatırımdır; eğitim fakültelerine, öğretmenlerin yetiştirilmesine, yerleştirilmesine, okul binalarının yapılmasına, derslik sayısının artırılmasına, laboratuvar sayısının artırılmasına yapılan yatırımların tümünden bahsediyoruz. Biraz spesifik örnekler vermek istiyorum; bugün okulların dönüşümüyle birlikte genel liseler, meslek liselerine ve anadolu liselerine dönüştürüldü. Meslek liselerine dönüştürülen okulların büyük çoğunluğunda o mesleği tamamlayan altyapı yok. Örneğin endüstri meslek lisesine dönüştürülmüş bir okulun atölye ve laboratuvarlara sahip olması gerekir. Okul bilgisayarla ilgiliyse buna ilişkin donanımların olması gerekir, tekstille ilgiliyse tekstille. Sadece tabelalar değişti, bu altyapının hiçbiri tamamlanmadı dolayısıyla eğitimde bizde tabelalar değişiyor fakat net olarak iyileştirilmeye, öğrencilerin yetiştirilmesine dönük yatırımlar yok.

H.I.: 2015 bütçesiyle ilgili görüşte ayrıca git gide yıllar içerisinde velilere bindirilen yükün arttığıyla ilgili açıklama var, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

H.T.: Genellikle kamuya yansıyan söylemler; kitapların ücretsiz dağıtıldığı, katkı parasınının/bağışın kaldırıldığına ilişkin söylemlerdi. Bu yapılanların doğal sonucu olarak velilerin katkısının azalmasını beklersiniz. Ancak ne yazık ki bizim yaptığımız araştırmalarda, incelemelerde durum bunun tam tersini

4+4+4 sistemiyle birlikte İmam Hatiplerin yapımında bir artış yaşandı, dolayısıyla yıllar itibariyle artan meblağın önemli bir kısmının yeni İmam Hatip liselerine, yeni İmam Hatip ilkokullarına aktarıldığını görebiliyoruz.

göstermektedir. Velilerin önceki yıllara göre eğitime ceplerinden harcadıkları para artmıştır, çünkü MEB sadece okulun öğretmen parasını, maaşını ödüyor, varsa yalnızca bir hizmetlinin maaşını ödüyor. Onun dışındaki harcamalarla ilgili müdürden kendisinin kaynak yaratması bekleniyor. Temzilik gideri, kırtasiye gideri, elektrik, su gibi harcamalarla ilgili müdür, veliye giderek kaynak yaratmaya çalışılıyor. Bağış adı altında, çeşitli etkinlikler adı altında bir şekilde veliden okulu finanse etmesi için para almaya çalışılıyor. Önceden bu biraz okul eliyle yapılmaktaydı şimdi okul aile birlikleri var, okul aile birlikleri biraz daha bağımsız hale getirildi. Müdür okul aile birliğinden talepte bulunuyor, okul aile birliği de bir şekilde bunu velilerden almanın yolunu buluyor. Veli bu miktarı ödemeyince ne oluyor? Temzilik malzemesi olmayacağı için okulda hijyen olmuyor, kadrolu öğretmen yoksa okulda ücretli öğretmen olmuyor dolayısıyla eğitim öğretim aksıyor ve veli istemeye istemeye bu parayı ödemek zorunda kalıyor. Bunun da adı "bağış" oluyor.

H.I.: Peki üniversite kısmına geçecek olursak, üniversite sayısında ciddi derecede bir artış yaşandı ama bunun bütçe anlamında altyapısı ne derece hazırlanabiliyor?

H.T.: Bir örnek vereyim, ben iki- üç ay öncesinde Hakkari'ye gitmiştim, Hakkari'de de bir üniversitemiz var, her bölüm ayrı bir binanın ayrı bir dairesinde, çarşının farklı yerlerinde yerler kiralanmış, Hakkari Üniversitesi İİBF deniyor iki katlı bir yer ayrılmış yani derme çatma üç-beş tane binadan yer alınarak üniversite adı altında eğitim veriliyor. Bir çok üniversitenin durumu ne yazık ki böyle. Ayrıca yeterince asistan, araştırma görevlisi, akademik kariyeri olan öğretim görevlisi yok, çünkü bunlara ayrılan kaynak yok.

H.I.: YÖK bütçesinin merkezi bütçeye oranı 2003 yılından bu yana 2.27'den 3.91'e artmış. Artan üniversite sayısını göz önünde bulundurduğumuz zaman rakamlar yetersiz kalıyor, bahsettiğimiz miktarın büyük bir çoğunluğu muhtemelen yine personel ücreti, bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

H.T.: 81 ilde ve ayrıca büyük şehirlerde var olan üniversitelerle birlikte toplamda 108 devlet üniversitesi, 69 Vakıf Üniversitesi vardır. Burada sırf istihdam edilen personeli düşüldüğümüzde arttırılan bütçenin yetmeyeceği açıktır. Üniversite sayısının artması sebebiyle üniversitede okuyan öğrenci sayısını artıyor ancak nitelikli bir üniversite eğitimi için gerekli bütçeyi ayırarak altyapıyı hazırlayamıyoruz. Ekonomik durumu biraz daha iyi olan veliler artık devlet üniversitesi yerine özel üniversiteleri tercih etmektedirler, çünkü bir kaç üniversite dışında devlet üniversitelerinin içi boşaltılmış vaziyette. Ne yazık ki artık üniversiteler de ortaöğretimden çok farksız değil.

H.I.: TBMM'nin bütçe sunuş konuşması verilerine baktığımız zaman bu sunuşun çok ayrıntılı olmadığını görüyoruz. Harcama nerelere yapıldığı şeffaf değil, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

H.T.: Bu konuda teknik olarak çok fikir sahibi değilim. Ancak bu bütçede yer alan global rakamlar bize pek bir şey ifade etmiyor, yani bunun ne kadarı yatırıma, ne kadarı personele, ne kadarı Fatih Projesi'ne, ne kadarı İmam Hatiplere gidiyor ilk etapta bakıldığında anlaşılıyor. Fakat Eğitim-Sen olarak biz bu işin içindeyiz ve ne kadarının eğitimin geliştirilmesi amacıyla altyapıya ayrıldığını tespit edebiliyoruz, bu rakamlara ulaşabiliyoruz. Ama oradaki rakamlar çok bize fikir veremeyen, genel rakamlar. Bunun tabii daha şeffaf olması lazım, eğitim dediğiniz çok geniş, toplumun aynı sağlık gibi her kesimini ilgilendiren bir kavram dolayısıyla bu bütçenin daha şeffaf, daha anlaşılabilir olması gerekiyor. Vatandaş baktığında bu bütçenin ne kadarı personel için, ne kadarı üniversiteler için YÖK için ayrılmış bunların görülebilmesi lazım.

Üniversite sayısının artması sebebiyle üniversitede okuyan öğrenci sayısı da artıyor ancak nitelikli bir üniversite eğitimi için gerekli bütçeyi ayırarak altyapıyı hazırlayamıyoruz.

H.I.: Söylediğiniz gibi siz işin içinde olduğunuz için daha fazla bilgiye ulaşabiliyorsunuz ama baktığımız zaman bu bir kamu harcaması, insanların vergileriyle oluşan bir bütçe. Kamuoyunun ve velilerin bundan haberdar olması gerekiyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

H.T.: Ne yazık ki bütçenin nasıl harcandığı, nereye harcandığı konusunda hesabi verilmeyen bir durum ortada. Tamamen ülkenin başbakanın keyfiyetinde olan örtülü ödenek denen ayrı bir bütçe gerçeği var Türkiye’de. Dolayısıyla bunun baştan sona şeffaf olması lazım çünkü sonuçta bu bizim vergilerimizden toplanmaktadır, biz vergilerimizin nereye, nasıl harcandığını bilmeliyiz. Bizim vergilerimizle, oylarımızla iktidara gelen kişilerin bu harcamayı nereye, nasıl yaptığının hesabını vermek zorunda olmaları gerekir. Ya da bu kalemler bütçeyle beraber sunmak zorunda. Ama ne yazık ki yıllardan beri süregelen durum bu. Bunun açık, şeffaf ve hesap verebilir olması gerekiyor. Bizim ülkemizdeki temel mesele de bu zaten şeffaflık yok, hesap verebilirlik yok. Dolayısıyla kamu hizmeti verenler, siyasetçiler yolsuzluğa bulaşabiliyor. Hesap vermiyor ve neyi nasıl harcadığına dair bir sorgulama yapan bir kamuoyu yok nasıl olsa. Bu rakamların daha net, anlaşılır ve haklın anlayabileceği ifadelerle yer alması gerekir ve bu bütçeyle ilgili rakamların kamuoyuyla paylaşılması gerekir. Kamuoyunun tepki duymadığı harcamalar bütçede gösteriliyor ama geri kalan asıl mesele örtülü ödenekle yapılan harcamalar, orada ne var onu bilmiyoruz. Bütün bunların açık, anlaşılır, şeffaf olması gerekiyor ne yazık ki böyle bir durum yok.

H.I.: Sizin de belirttiğiniz gibi bizim de dernek olarak sıkıntısını çektiğimiz, Türkiye’de çok fazla sistematik, yıllardan beri süre gelen sorun var. Kamuoyuna bir açıklama ve şeffaflık söz konusu değil bu yüzden çeşitli yasal düzenlemelerin yapılması gerekiyor, Eğitim-Sen’in de eğitime harcanan bütçenin milli gelire göre oranın arttırılması, OECD oranlarına ulaşılması, UNESCO’nun belirlediği oranlara ulaşılması gibi talepleri var; bu bağlamda Eğitim-Sen’in yasal düzenlemelerle ilgili bir çalışması ve talebi var mıdır?

H.T.: Bizim öteden beri temel olarak savunduğumuz, eğitim, sağlık temel bir haktır, parasız olmalıdır. Devlet bunun altyapısını oluşturmak zorundadır, hem eğitimi hem

sağlığı nitelikli ve herkesin ulaşabileceği bir şekile dönüştürmemiz gerekmektedir. Genel anlamda kamu çalışanlarının ve özelde de eğitim çalışanlarının kendi yaşamlarını idame ettirebilecekleri

OECD standartlarında bir ücret talebimiz söz konusu. Temel amaç, bilimsel, demokratik, anadilde laik eğitim verebilmek ve bunun altyapısını oluşturabilmek ile çalışanların ekonomik özlük haklarının talebi söz konusu. Bunun temel noktalarından ve taleplerimizden biri şeffaflıktır, açıklıktır çünkü ülkemizde ne yazık ki, yalnızca günümüze ilişkin bir durum değildir, öteden beri hep gizli bütçelerimiz olmuştur. Eğitimde, işletmelerin ihtiyacı neyse ona göre bir eğitim modülü oluşturmak gibi bir anlayış benimsenmekte ne yazık ki. Biz başından beri eğitimin bu türüne de karşı duruyoruz, önce iyi bir birey yetiştirelim sonra birey ne yapacağına karar verir. Bu kapsamda iyi bir altyapı hazırlanabilmesi için bütçelerin buna göre düzenlenmesi ve harcamaların şeffaf olması gerekmektedir.

Bizim ülkemizdeki temel mesele de bu zaten şeffaflık yok, hesap verebilirlik yok. Dolayısıyla kamu hizmeti verenler, siyasetçiler yolsuzluğa bulaşabiliyor. Hesap vermiyor ve neyi nasıl harcadığına dair bir sorgulama yapan bir kamuoyu yok nasıl olsa.

Türkiye'de Askeri Harcamalar

Hazırlayan: Görkem Çay

1990'ların sonlarından itibaren tüm dünyada artış eğilimi gösteren askeri harcamalar; 2011 yılı itibariyle azalmaya başladı.

Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü SIPRI'nin 2013 yılı silahlanma harcamalarına dair raporuna göre dünya çapında askeri harcamalar yüzde 1,9 oranında azaldı.

Dünyadaki askeri harcamaların yaklaşık üçte birini tek başına gerçekleştiren ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle birlikte askeri harcamalar için ayırdığı bütçesini kısması; Batı Avrupa'da ise askeri harcamaların lokomotifini olan İngiltere ve Fransa'nın harcamalarını azaltması dünya genelindeki askeri harcama oranlarının değişimindeki en önemli sebeplerdendi. Türkiye ise son on yılda askeri harcamalarını yüzde 13 artırmış; SIPRI verilerine göre 2011 yılında

dünyada en yüksek askeri harcama yapan on dördüncü ülkeyken, 2012 yılında dokuzuncu sıraya yükselmiştir. 2013 yılı itibariyle dünya genelindeki sıralamada yeniden on dördüncü sıraya gerileyen Türkiye'de askeri harcamaların gayri safi yurt içi hâsılaya(GSYH) oranı yüzde 2,33'tür. Bu yazımızda Askeri harcamaların içeriği ve söz konusu bütçenin alternatif yönetimi hakkında Kamu Harcamalarını İzleme Platformu raporlarına ve Avrupa Vicdani Ret Bürosu'nun 2014 yılında sunduğu rapora değinirken zorunlu askerlik uygulamasının ve alternatif düzenlemelerin askeri harcamalar içerisinde yarattığı sonuçları ele alacağız.

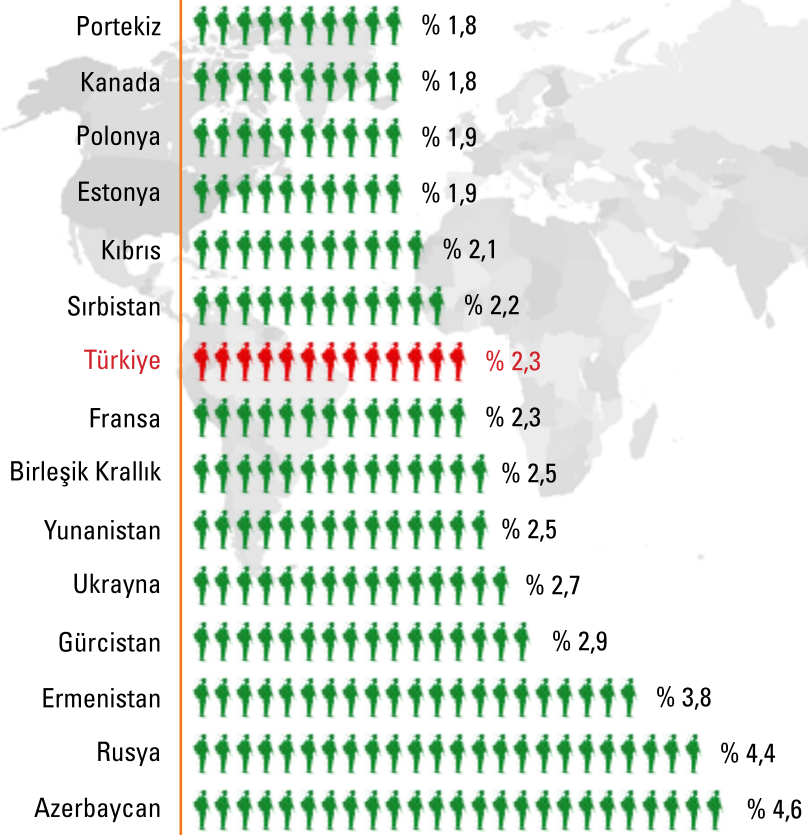
Kamu Harcamalarını İzleme Platformu Raporları

50'den fazla sivil toplum kuruluşunun ve sivil oluşumun üye olduğu, koordinasyon ve iletişimi İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi (Bilgi STK) tarafından sürdürülen Kamu Harcamalarını İzleme Platformu (KAHİP) ise 2009 yılından beri kamu harcamalarını izlemektedir. Her yıl kamu kaynaklarından sosyal korumaya, adalete, çocuga, gençliğe, engellilere ne kadar pay ayrıldığına yönelik yaptıkları izlemenin konularından biri de güvenliğe ayrılan paydır. Bu amaçla askeri harcamaları ve iç güvenlik harcamalarını izleyen platformun 2013 yılında açıkladığı raporuna göre Türkiye'nin yaptığı askeri harcamaların yüzde 78'i şeffaf ve ulaşılabilir olmasına rağmen askeri harcamaların yüzde 15'i kısıtlı olarak izlenebilmekte ve yüzde 7'si ise izlenememekte ancak tahmin edilmektedir. KAHİP tarafından sunulan raporlarda askeri harcamalar ve iç güvenlik harcamalarıyla ilgili dikkat çeken bazı noktalar:

1. Raporlarda güvenlik harcamalarıyla ilgili dikkat çeken ilk nokta 2006-2013 yılları arasında iç güvenlik hizmetlerine yönelik harcamalarda yaşanan artıştır. Buna göre, bahsedilen yıllar arasında İçişleri Bakanlığı için yapılan harcamaların GSYH'ye oranı yüzde 107 oranında artmıştır. Bu konudaki artışla ilgili olarak basında Suriye'ye yapılan askeri yardımlar ve biber gazı ithalatı başlıkları ön plana çıkmıştır. Yine raporda vurgulandığı üzere mecliste, Suriye'ye yapılan askeri yardımlar konusunda milletvekillerinin 2013 yılında verdiği 62 soru önergesinin 39'una yetkililer tarafından cevap verilirken cevaplar asıl konudan uzak ve tatmin edici olmayan şekildedir. Biber gazı ithalatıyla ilgili ise 2013 yılında 17 soru önergesinin 8'ine yetkililer tarafından cevap verilmiş ve ne kadar ithalatın yapıldığıyla ilgili net bir miktar verilmeyerek yalnızca "ihtiyaç oranında" denilmiştir.

2. KAHİP tarafından 2012 yılında yayınlanan raporda söz edilen dikkat çekici noktalardan

Askeri Harcamaların GSYH'ya Oranı, 2012

Askeri harcamaların GSYH'ya oranı açısından Türkiye 2012 yılında dünyada 9. sırada gelmektedir.

Kaynak: SIRPI

biri diğeri ise Türkiye'nin askeri harcamaları ile eğitim harcamaları arasındaki etkileşimdir. 1988-2004 yılları arasında Türkiye'nin askeri harcamaları eğitim harcamalarından daha yüksek olmuştur. Raporda, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre toplam nüfusun yüzde 48'inin eğitim alması gereken 6-29 yaş grubundan oluştuğu Türkiye'de, on beş yıl boyunca eğitimden çok askeri harcama yapılmış olması; ülkenin niteliksiz işgücü deposu olmasının, işgücü verimliliğinin düşük olmasının ve genç işsizliğin yetişkin işsizliğinden iki kat fazla olmasının sebeplerinden biri olarak gösterilmiştir.

3. KAHİP tarafından 2012 raporuna göre askeri harcamaların yüzde 75'i askeri kurumların personel harcamaları ve bu personelin ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımlarından oluşmaktadır. Modernizasyona yönelik mal ve hizmet alımı ve sermaye harcamaları ise toplamın yüzde 25'ini oluşturmaktadır. Rapor-

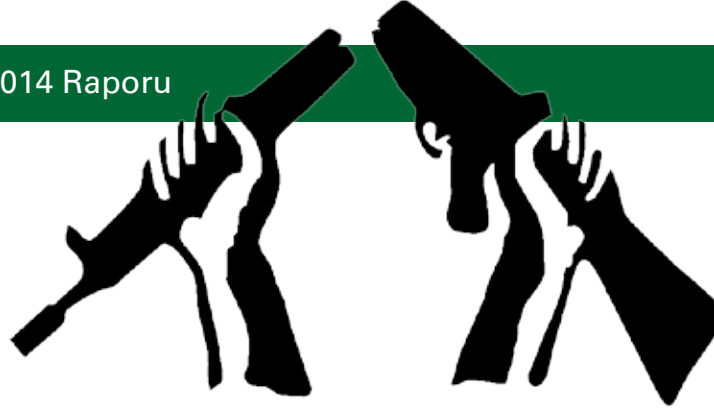
da da vurgulandığı üzere, askeri harcamaların yüzde 75'inin askeri personele yönelik olması ise sahip olunan asker sayısını tartışmaya açmaktadır. Bu noktada dikkat çeken bir diğer nokta, en son 2012 yılında yayınlanan profesyonel asker ve zorunlu asker sayısı ile ilgili bilgilerdir. KAHİP tarafından yapılan izlemele-re göre halen yapılan askeri harcamaların ne kadarının profesyonel askerlere ne kadarının zorunlu asker bulundurmaya yönelik olduğu bilgisine ulaşılamamaktadır. Bu konuda şeffaflık sağlanması zorunlu askerlik uygulamasının yarattığı maliyetlerin görülebilmesi açısından da son derece önemlidir.

KAHİP söz konusu izleme raporları sonrasında askeri harcamaların alternatif yönetimiyle ilgili önerilerde de bulunmaktadır. Platform, Türkiye'nin askeri harcamalarının GSYH oranının 2,33'ten NATO-Avrupa askeri harcamalarının GSYH'ya oranının ortalaması olan 1,8 düzeyine indirebileceğini savunmaktadır. Hali hazırda askeri harcamaların yüzde 5 oranında azaltılmasıyla 12,5 milyon sigortasız vatandaşın genel sağlık sigortası priminin devlet tarafından ödenmesi ve 1 milyon yoksul aileye aylık 295 liralık düzenli gelir verilebilmesi de KAHİP'in askeri harcamaların yönetimiyle ilgili sunduğu önerilerdendir.

Avrupa Konseyi Vicdani Ret Bürosu 2014 Raporu

KAHİP raporuna ilişkin kısımda da bahsedildiği üzere Türkiye'de zorunlu askerlik uygulamasının yarattığı maliyetlerin askeri harcamalar içerisinde ne kadar paya sahip olduğuna ilişkin veriler erişilebilir değildir. Profesyonel askerler için yapılan harcamalar ve zorunlu askerler için yapılan harcamalar ortak bir kalemde sunulmaktadır. Oysaki askeri harcamalarda kısıtlama yapılarak alternatif alanlara kaynak sağlamak mümkündür. Askeri harcamaların yüzde 75'inin askeri personelin ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet sağlanması için olduğu düşünülürse dünyanın on birinci en büyük ordusuna sahip Türk ordusunun asker sayısı tartışmalı hale gelmektedir. Bu noktada vicdani ret hakkı, alternatif hizmet hakkı ve bedelli askerlik üzerinde durulacaktır.

Avrupa Konseyi Vicdani Ret Bürosu 2014 yılına ilişkin raporunu Ekim ayında Vicdani Ret Derneği (VR-DER) ile birlikte İstanbul'da açıkladı. Raporda vicdani ret hakkıyla ilgili Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlarının kararları ve anayasa mahkemeleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatları kısaca değerlendirilerek; Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Kıbrıs, Yunanistan, Moldova, Rusya, Türkiye ve Ukrayna'daki konuya ilişkin genel durum açıklanıyor. Türkiye ile ilgili kısımda ise özellikle AİHM kararlarına rağmen vicdani ret hakkının ya da buna yönelik alternatif hizmet hakkının tanınmadığının altı çizilmiştir. 2006 yılından itibaren AİHM'de görülen davalardan Erçep/Türkiye, Ülke/Türkiye, Demirtaş/Türkiye, Savda/Türkiye ve

Tarhan/Türkiye kararlarında AİHM, vicdani ret hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin altıncı maddesinde tanımlanan din ve vicdan özgürlüğü kapsamında bulunduğunu kabul ederek zorunlu askerlik uygulamasına sahip Türkiye'ye tazminat cezası vermiştir. Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında alternatif hizmet hakkı tanımayan tek ülke olan Türkiye, tüm bu kararlara rağmen 2014 yılında zorunlu askerlik kurumundaki sorunların çözümüne ilişkin somut bir çalışma yapmadıklarını itiraf etmiştir. Türkiye, bu konuda somut adımlar atmayan tek ülke olarak eleştirilmektedir.

AİHM kararlarında temel hak ve özgürlükler kapsamında değerlendirilen vicdani ret hakkının düzenlenmesi hem Türkiye'nin insan haklarına saygılı hukuk devleti ilkesine uygun davranması sonucunu doğuracak hem de askeri personele yönelik harcamaları azaltarak askeri harcamaların optimizasyonu sağlayacaktır. Ne yazık ki bu konuda somut çalışmalar yapılmamakta; ancak belli zaman dilimlerinde "bedelli askerlik" adı altında belli sınırlamalar ve bir bedel karşılığında zorunlu askerlik hizmetine istisna getirilmektedir.

Bedelli askerlik uygulamaları

2014 yılının son günlerinde Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından bedelli askerlik 'müjdesi' verilmişti. 2015 Şubat ayında başvurular sona erecek olmasına rağmen Ocak ayı itibarıyla bir rekor kırılmış durumdadır. 112 bin kişi bedelli askerlik için başvurarak hazineye 2,3 milyon TL kaynak sağlamıştır. Bedelli askerlik uygulamasında en çok eleştirilen nokta önceden de bahsedildiği gibi birçok AİHM kararının aksine Türkiye'nin hala vicdani ret hakkı veya alternatif hizmet konusunda bir düzenleme yapmayarak zorunlu askerlik uygulamasına istisnai olarak bedelli askerlik uygulamasına başvurmasıdır. Bedelli askerlik uygulaması; yaş sınırına ve bir bedele bağlanmış olması sebebiyle vicdani ret hakkıyla örtüşmemekte ve bu yönüyle çokça tartışılmaktadır.

Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun açıklamalarına göre 2014'ün son günlerinde açıklanan bedelli askerlik kararıyla elde edilecek kaynak ise Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na aktarılacaktır. Söz konusu fonun amacı ise mevcut milli sanayiye, savunma sanayi ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemek; yeni teşebbüsleri teşvik etmek, yabancı sermaye ve teknoloji katkısı imkanlarını araştırmak, teşebbüsleri yönlendirmek, bu konudaki Devlet katılımını planlayarak ihtiyaç duyulan modern silah, araç ve gereçlerin özel veya kamu kuruluşlarına imalatını sağlamaktır. Ek olarak, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın da istihbarat ve güvenlik amaçlı ihtiyaçları Milli Savunma Bakanı'nın önerisi ve Başbakanın onayıyla bu fon tarafından karşılanabilmektedir. Açıklamadan da görüldüğü üzere bedelli askerliğe başvuranlardan elde edilen kaynak yine askeri harcamalar kalemine yazılacaktır. Ayrıca bu kaynak; yalnızca dış güvenliğe ilişkin olmayıp

iç güvenliğe ilişkin konularda da Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı için de kullanılabilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de yapılan askeri harcamaların tamamına ulaşmak mümkün değildir. Hala askeri harcamaların yüzde 22'sine ya hiç erişilememekte ya da kısmen erişilebilmektedir. Ayrıca askeri harcamalar için ayrılan bütçede özellikle askeri personele ve ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımının geniş yer tutması sahip olunan asker sayısını tartışmaya açmaktadır. Bu noktada, hem AİHM tarafından hem de sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan tavsiyelerin göz önünde bulundurularak konuya ilişkin şeffaflığın sağlanması ve yeni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

1. SIPRI Military expenditure from 1988 to 2013 <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex-graphs-for-data-launch-2014/World-military-expenditure-1988-2013.png>
2. <http://www.dw.de/askeri-harcamalara-devam/a-17564129>
3. <http://vicdaniiret.gov/avrupa-vicdani-ret-buros-u-ebco-yillik-raporunu-istanbulda-acikladi/>
4. EBCO Annual Report <http://ebco-beoc.org/sites/ebco-beoc.org/files/attachments/2014-EBCO-REPORT-EUROPE.pdf>
5. Mit'e ve Emniyet'e de bedelli geliri; üstelik sadece başbakan onayıyla ve denetimsiz <http://www.diken.com.tr/bedelli-geliri-mit-ve-emniyete-de-gidecek-ustelik-sadece-basbakan-onayiyla-ve-denetimsiz/>
6. KAHiP 2014 Raporu Güvenlik İnfografik http://kahip.org/site_media/docs/GUVENLIK-INFOGRAFIK.pdf
7. Milletvekillerine mektup 2012 http://kahip.org/site_media/docs/milletvekili_mektup_2012.pdf

Kamusal Harcama Süreçlerinin Şeffaf Yönetimi İçin

Av. Gönenç Gürkaynak*

Av. Ç. Olgu Kama**

Av. Begüm Nişli***

Hukuki Değerlendirmeler

Kamu kurumlarının kamu hizmetlerini sürdürürken ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri temin etme yöntemi olan kamu ihalelerinin kamu kaynaklarının verimli kullanılarak gerçekleştirilmesi esastır. Bu hususun gözetilmesi ise ancak kapsamlı, dinamik bir yapıya sahip, etkili, şeffaf bir altyapı üzerinde, isteklilerin eşit muamele gördüğü ve rekabet ortamının canlı tutulduğu bir çerçevede mümkündür.

Kamu ihalelerinin hazırlanması, gerçekleştirilmesi ve sonuçlandırılması süreçlerine dair iyi uygulama ve/veya kanun önerileri, çok sayıda uluslararası kurum ve kuruluş tarafından ele alınmıştır. Bunlar arasında, Uluslararası Ticaret Örgütü (ICC), Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu (UNCITRAL) tarafından hazırlanan Mal ve Hizmet Alımları ve Yapım İşlerine Dair UNCITRAL Model Kanun, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) kamu Alımları Anlaşması, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) yayınladığı zaman zaman yayınladığı öneriler ve bildirimler, sağlam ve doğru bir kamu ihale sisteminin oluşturulması ve muhafazası için gerekli prensipleri tekrarla-

makta ve bu hususlarda takip edilebilecek yol haritaları ortaya koymaktadır.

Kamu ihale süreçlerine ilişkin küresel anlamda kabul görmüş ve vurgulanan temel değer ve esaslar, (i) hem kamu alımlarının yeterince duyurulması hem de isteklilerin sürecin doğruluğunu teyit edebilmeleri için alım sürecinin incelemeye ve denetime tabi tutulabilmesi anlamında şeffaflık, (ii) kamu alımına konu mal ve hizmetin, ilgili ihtiyacı gerçekten ve gereği gibi karşılayıp karşılamadığı bakımından amaca uygunluk, (iii) tüm isteklilerin ihaleyi kazanma şansı olması açısından eşit muamele, (iv) istekliler arasında ayrımcılığın olmaması, (v) özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler gibi bazı tedarikçilerin ihale dışı bırakılmasını engellemek adına oranlılık, (vi) yeterli ve şeffaf önlemlerin alınması yoluyla rüşvet ve yolsuzlukla mücadele, (vii) ihale sonuçlanana kadar isteklilerin tekliflerinin gizli kalması bağlamında gizliliğin korunması ve (viii) hem ihale sürecinde, hem de ihale sonuçlandıktan sonra hak arama imkanlarının varlığı ile, güvenilir ve isteklileri ihaleye katılmaya teşvik edecek bir ortamın ihdas ve muhafaza edilmesini şart koşmaktadır.

Bu prensipler arasında başta sayılan şeffaflık, kamu harcamalarının gereği gibi ve etkin şekilde kullanılmasını sağlar ve rekabeti artırırken, kamu alımıyla temin edilen mal ve hizmetlerdeki kalitenin yükselmesine ve maliyetlerin azalmasına olanak sağlamaktadır. Hukukun üstünlüğünün bir yansıması olan şeffaflık sayesinde, vergi mükelleflerinin, yatırımcıların ve tacirlerin devlet kurumlarına olan güveni artmakta, ilaveten yatırımcılar için de ilgi çekici bir mecra yaratılmaktadır .

OECD tarafından yayınlanan “**Kamu İhalelerinde Dürüstlüğün Artırılması Prensipleri**” (Principles for Enhancing Integrity in Public Procurement), yukarıda sayılan esasları on prensip altında toplamıştır. Buna göre:

- (i) Potansiyel tedarikçilerin eşit ve adil muamele görmeleri için tüm ihale sürecinde yeterli seviyede şeffaflık sağlanmalıdır.
- (ii) Rekabetçi teklif verme süreçlerinde şeffaflık en yüksek düzeye çıkarılmalı ve özellikle istisnalar söz konusu olduğunda doğruluğu ve dürüstlüğü artırıcı önlemler alınmalıdır.
- (iii) Kamu kaynaklarının hedeflenen amaç doğrultusunda kullanılması sağlanmalıdır.
- (iv) İhale görevlilerin yüksek mesleki standartlar, bilgi, beceri ve dürüstlüğe sahip olmaları aranmalıdır.
- (v) Doğruluk ve dürüstlük hususlarında doğabilecek riskleri önleyici mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- (vi) Doğruluk ve dürüstlük konularında yüksek standartların muhafazası için kamu ile özel sektör arasında yakın işbirliği kurulmalıdır.
- (vii) Kamu alımlarının gözetimi, usulsüzlüklerin tespiti ve buna bağlı yaptırımların uygulanabilmesi için gerekli mekanizmalar geliştirilmelidir.
- (viii) Etkin kontrol mekanizmaları ile birlikte, açık bir sorumluluk zinciri tesis edilmelidir.
- (ix) Potansiyel tedarikçilerden gelen şikâyetler, adil ve hızlı bir şekilde ele alınmalıdır.
- (x) Sivil toplum örgütleri, medya ve halk, kamu alımlarını inceleyebilmelidir.

Sayılan ilk iki esas, şeffaflık ana başlığı altında toplanmıştır. Bu prensiplere göre, ihale fırsat-

ları, katılım koşulları ve süreler gibi hususlar tutarlı, bilgilere kolay ulaşılabilen, değişken olmayan mecralarda ve uygun zamanlamalar ile yayınlanmalıdır. Kamu ihale sistemleri, karmaşık, uzun zaman alan veya çok masraf gerektiren şekilde düzenlenmemeli, özellikle küçük ve orta ölçekli şirketler için caydırıcı olmamalıdır. İlaveten, bürokrasinin de rüşvet ve yolsuzluğa imkân vermeyecek bir seviyede tutulması önemlidir. Suiistimale açık ve potansiyel tedarikçi sayısının az olduğu kamu ihalelerinde, rekabeti koruyucu en etkin ihale yönteminin belirlenmesi için ilgili makamlarının görüşü alınabilir. Karar alma veya kontrol mekanizmalarında en az iki kişinin sorumlu olması kamu kararlarının tarafsızlığının sağlanması hususunda etkili olacaktır. Ayrıca, rekabetçi kamu alımlarında istisnalar ancak ihalenin değeri ve stratejik önemi, devlet menfaatlerinin korunması için sözleşmenin gizli kalması, somut olayın aciliyet kesbetmesi gibi durumlarla sınırlı olmak üzere uygulanmalıdır.

Bu prensiplerin uygulanması ise, yeterli hukuکی düzenlemelerin varlığı, kurumsal ve idari alt yapının oluşturulması, etkin inceleme ve hesap verilebilirlik mekanizmasının ve yaptırım rejiminin kurulması ve sistemi destekleyecek insan, mali ve teknolojik kaynaklarının mevcut olması ile sağlanabilecektir.

Türkiye'nin yukarıda çizilen resimde ne şekilde konumlandığı hususu, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu'ndan (Rapor) anlaşılabilir. Rapor'un “Kamu Alımları” başlıklı 5. faslında, Maliye Bakanlığı, Kamu İhale Kurumu ve Kalınma Bakanlığı'nın yeterli operasyonel kapasiteye sahip, sektörlerin çoğunda rekabet edebilirlik ve pazarın işleyişinin yeterli olduğunu ifade edilirken, diğer taraftan çeşitli bakanlıklar tarafından çıkarılan sektörel kanunların ve özellikle “torba kanun” olarak adlandırılan 6518 sayılı yasanın bu yapının işleyişini tehdit ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, Türkiye’de de çokça eleştirilen bir husus olan, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun (Kanun) çok sayıda sapma ve istisna içermesi hususu, Rapor'da da ele alınmıştır. Rapor, şeffaflığı ve etkinliği artırmak için Türkiye'nin imtiyazlar ve kamu sektörü-özel sektör işbirliğine ilişkin daha tutarlı bir yasal çerçeve oluşturması ve şikâyet inceleme mekanizmasının Avrupa Birliği müktesebatıyla uyumlu

hale getirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Sonuç bölümünde ise Türkiye’de kurumlar ve idari kapasite mevcut olsa da, Türkiye’nin kamu alımları konusunda ilerleme kaydedemediği, Türkiye’nin Avrupa Birliği müktesebatıyla uyumlu olmayan sapmaları ve kısıtlayıcı unsurları yürürlükten kaldırması gerektiği dile getirilmiştir .

Kamu alımları konusunda Türkiye hakkında yapılan bu değerlendirmelerin kökeninde, teorik kanatta Kanun’un yapısı ve pratik kanatta ise uygulamada karşılaşılan somut eksiklikler ve uygulamacıların alışkanlıkları yatıyor olabilecektir.

Kanun’un yapısı bakımından incelendiğinde, Kanun’un uygulama alanı dışında bırakılan istisnalar bakımından oldukça cömert olduğu ve Kanun’un yayımlandığı tarihten itibaren istisnaların artış gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu husus, yukarıda açıklanan OECD prensipleri ile çelişmektedir. İstisna tutulan kamu alımlarının nasıl gerçekleştiği konusunda şeffaflığın sağlanması güçleşmektedir.

Buna ek olarak, kamu alımlarına ilişkin mevzuatın sağlam ve sürdürülebilir olması ve ancak

zorunlu hallerde değişikliğe uğraması esas olmasına rağmen, Kanun’da çok sık değişiklik yapıyor olması da (Kanun, yayınlanmış olduğu 2002 tarihinden itibaren 200’den fazla değişikliğe uğramıştır), uygulamada aksamlara ve yeknesaklığın bozulmasına sebebiyet verebilecektir.

Öte yandan, Türkiye’nin 2012 yılından beri katılımcısı olduğu ve hükümetlerin daha açık, hesap verebilir ve yurttaşlara yanıt veren bir nitelikte olmasını amaçlayan Open Government

Partnership Initiative (OGPI) girişimi kapsamında, tüm kamusal süreçlerin şeffaflaştırılması ve kamu harcamalarına dair bilgiye erişimin kolaylaştırılması adına Türkiye; www.transparency.gov.tr ve www.spending.gov.tr alan adlı iki internet sitesi kurmayı taahhüt etmiştir. Bu taahhüt henüz yerine getirilmemiş olmakla birlikte, bu internet sitelerinin hayata geçirilmesi, kamu alım süreçlerinde hedeflenen şeffaflığa doğru atılan önemli bir adım olacaktır.

* ELİG Ortak Avukat Bürosu, Yönetici Ortak / gonenc.gurkaynak@elig.com

** ELİG Ortak Avukat Bürosu, Ortak / olgu.kama@elig.com

*** ELİG Ortak Avukat Bürosu, Avukat / begum.nisli@elig.com

Şeffaflığı Destekliyoruz

We Support Transparency

ELİG

LOKMANHEKİM • GÜRKAYNAK

Ortak Avukat Bürosu
Attorneys at Law

**Çitlenbik Sok. No: 12 Yıldız Mah.
Beşiktaş 34349 İstanbul / TÜRKİYE**

Tel: 0 212 327 17 24 Faks: 0 212 327 17 25

www.elig.com

Türkiye’de kamu politikalarını yerel yönetim düzeyinde Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB) yaklaşımıyla ele alarak, belediye hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet dirliğine (gender well-being) dönüştüğüne dair araştırmayı hazırlayan ekipten Yelda Yücel ile keyifli bir sohbet gerçekleştirdik.

Kamu Harcamaları ve Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Röportaj: Hilal Işık

Hilal Işık: Öncelikle bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz. Raporunuzdaki açıklamalarınıza göre projenizin amacı Türkiye’de kamu politikalarını yerel yönetim düzeyinde Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB) yaklaşımıyla ele alarak, belediye hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet dirliğine dönüştüğünü araştırmak şeklindedir. Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ne demektir, biraz açabilir misiniz?

Yelda Yücel: Önce dirlikten ne anladığımızı açıklayarak söze başlayayım. Dirlik kelimesini İngilizce’deki well-being kavramının karşılığı olarak kullanmaya başladık. Well-being

kelimesi Türkçe’ye iyi oluş, iyi olma hali gibi terimlerle çevrildi. Kullanım açısından zor olan bu terimler yerine, Gülay Günlük Şenesen ve Ümit Şenesen hocalarımızın önerisiyle dirlik kelimesini kullanmaya başladık. Biraz da yaşlılarımızın, büyüklerimizin bu kelimeyi kullanımından esinlendik. Sadece kişinin maddi kaynaklara sahip olmasını değil, sağlıklı, huzurlu olabilmesini, yaşadığı hayattan memnun olmasını da içeren dirlik kelimesini uygun gördük well-being’in karşılığı olarak.

H.I.: Kamu politikaları kadın ve erkeklerin dirliğini farklı etkiliyor değil mi?

Y.Y.: Evet, kamu politikalarının kadınlar ve erkekler üzerinde etkileri farklıdır. Kamu politikaları kaynaklar ve hizmet sunumları yoluyla

insanların bütünlüklü iyi olma haline, yaşam kalitesine etkide bulunur. Kamu politikaları kurgulanırken genellikle nötr bir vatandaş üzerinden kurgulanıyor. Yani, insanların sunulan hizmetlere ve kaynaklara eşit imkânlarla, eşit şekilde ulaşacağı varsayılıyor. Oysa, sadece kadınlar ve erkekler değil; toplumun farklı bileşenleri örneğin yaşlılar, çocuklar, kaynaklara farklı mekanizmalarla ve farklı ölçülerde ulaşabiliyorlar. Örneğin, bir yerdeki bir sinemanın kullanıcılarının kim olduğu, oraya ayrılan kaynaktan kimin daha fazla yararlandığı toplumsal ve bireysel refah açısından önemli bir konudur. Kadınların toplumdaki konumları ve sorumlulukları nedeniyle ihtiyaçları ve kamusal kaynaklara erişimleri farklıdır.

Örneğin, evdeki çocuk-yaşlı bakımı ve hane içi yükümlülükleri nedeniyle kadınların kamunun sosyal harcamalarına olan ihtiyaçları erkeklere göre daha fazladır veya bir yere park yapıyorsa o parkı daha fazla kullanacak olanlar kadınlar, çocuklar ve yaşlılar olacaktır. Dolayısıyla, kamu harcamaları kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliklerin giderilmesine katkıda bulunabileceği gibi, bu eşitsizlikleri dikkate almadan yapılan bütçe tasarımlarıyla eşitsizlikleri artırabilir de. İşte kamu harcamalarının ve politikalarının kadınlar ve erkekler üzerinde farklı etkilerini dikkate alarak ve cinsiyet eşitsizliklerini giderme perspektifi ile kamu sektörü bütçelerinin tasarlanması ve uygulanması süreçlerine Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) deniyor. Bu çalışmalar içinde çok yeni bir yöntem olarak Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çeşitli ölçeklerde dünyada denenmekte. Biz de bu yöntemi Türkiye’de denedik, uyarladık ve geliştirdik. Dirlik temelli denemesinin sebebi, daha önceki yapılan çalışmalardan farklı olarak kadınlar ve erkeklerin bütünlüklü iyi olma halinin gözetilerek ve farklı ihtiyaç ve erişim imkanları dikkate alınarak yaşam kalitesini daha iyi hale getirecek politikaların tasarlandığı bir bütçeleme olması.

“Kamu hizmetleri bize yapabilirliklerimizin fırsatlarını sunar. Bizler de o fırsatların içinden kendi dirliğimizi oluşturacak seçimler yapabilme imkanına sahip olabilmeliyiz.

H.I.: Çalışma planlanırken nasıl bir yöntem izlendi?

Y.Y.: Tindara Addabbo ve arkadaşlarının İtalya için yaptığı çalışmalardan esinlendik. Bu yöntem “yapabilirlikler yaklaşımı” dediğimiz bir yaklaşıma dayanıyor. Buna göre kişilerin dirliği, maddi imkanların yanısıra, iyi eğitilmiş olabilmeye, sağlıklı olabilmeye, insani ilişkiler kurabilme, duygulanabilme, sosyal bir çevresinin olabilmeye, hayal gücünü, aklını ve mantığını kullanabilme, kişinin kendi yaşam planı üzerinde tasarrufu olabilmeye, oyun oynama/bilme/eğlenme gibi çok çeşitli yapabilirliklerle tanımlanıyor. Bu da dirliğin çok katmanlı ve boyutlu olduğunu ifade ediyor. Kamu sektörü insanın dirliğini oluşturan yapabilirlikleri

etkileyebilecek dönüştürücü bir faktör olarak işlev görür. Kamu hizmetleri bize yapabilirliklerimizimizin fırsatlarını sunar. Bizler de o fırsatların içinden kendi dirliğimizi oluşturacak seçimler yapabilmek için imkanına sahip olabilmeliyiz. Bu yaklaşım diğer toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme uygulamalarından farklı çünkü diğer uygulamalarda genellikle yerel ya da merkezi bütçelerde sadece kadınlarla ilgili belirli bir faaliyet için kaynak ayrıldığı veya toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini giderme hedefi altında çeşitli çalışmalar için kaynak ayrıldığı gözleniyor. Ama bütün bir bütçenin içerisine toplumsal cinsiyet perspektifinin yerleştirildiği bir örnek henüz karşımıza çıkmadı. Dolayısıyla biz, belediye bütçelerinin tamamında toplumsal cinsiyet perspektifinin izlerini, kaynak dağılımlarının kadınlar ve erkekler için farklı etkilerinin izlerini aradık.

duyarlı bütçe yaklaşımıyla denetledik. İkinci aşamada da kentlere gittik. Amacımız yerel yönetimlerin bütçe ve politika metinlerinde izini sürdürdüğümüz toplumsal cinsiyete duyarlılığın yerel yönetimlerdeki karşılığını gözlemlemek; kaynakların toplumsal cinsiyete göre ayrılmış etkilerinin olup olmadığının yerel yönetim uzman ve idarecileri tarafından bilinip bilinmediğini anlamak; hem de yerel halk yani yararlanıcılar açısından yerel yönetim politikalarının etkilerini görmektir.

H.I.: Yani özellikle kadın yararlanıcılara bunun nasıl yansıdığını görmek istediniz yanılmıyorsam.

Y.Y.: Evet, çünkü yapılabirlikler yaklaşımında nihai amaç yararlanıcılarıdır. Kullanıcılara/yararlanıcılara kaynaklar ulaşıyor mu ulaşmıyor mu, bunu çok kısıtlı olsa da gittiğimiz şehirlerde

Amacımız yerel yönetimlerin bütçe ve politika metinlerinde izini sürdürdüğümüz toplumsal cinsiyete duyarlılığın yerel yönetimlerdeki karşılığını gözlemlemek; ...

H.I.: Ekibiniz kaç kişiden oluşuyordu?

Y.Y.: Bu çalışmayı Nisan 2013-Temmuz 2014 döneminde geniş bir ekiple gerçekleştirdik. Çalışma arkadaşlarım, Gülay Günlük Şenese, Nuray Ergüneş, Ayşegül Yakar Önal, Burcu Yakut Çakar, proje danışmanımız Şemsa Özar ve bursiyerlerimiz İpek Gümüşcan ile Mustafa Kahveci. Çalışmayı iki aşamalı olarak yürüttük. Öncelikle belediye bütçe ve politika metinlerini dirlik temelli toplumsal cinsiyete

mahallelere giderek farklı gelir düzeyi ve sosyo-ekonomik koşulları olan kadınlarla yaptığımız görüşmelerden anlamaya çalıştık.

H.I.: Araştırma örnekleme kapsamındaki iller nasıl belirlendi?

Y.Y.: 10 şehre gittik. Bu 10 şehri belirlerken şöyle bir kriterimiz vardı: Türkiye’de 2006 yılından beri Birleşmiş Milletler İçişleri Bakanlığı ile ortaklaşarak bir program yürütüyor, biz bu alandaki çalışmalara kısaca BMOP (Birleşmiş Milletler Ortak Programı) diyoruz. Bu projeye dahil olan pilot illeri ise Kadın Dostu Kent Projesi (KDKP) kentler olarak tanımlıyoruz. Bu projeye dahil olan kentler, kadınların o kentteki yaşamının iyileştirilmesi için belli taahhütlerde bulunuyorlar. İldeki kadın erkek eşitliğine katkı sağlayacak kurum ve kuruluşlar bu

projenin paydaşları, belediyeler de paydaşların en önemlilerinden biri. Sekiz önemli taahhüt kentte eşitlik mekanizmalarının kurulmasını, sağıktan eğitime pek çok alanda kadınların sorunlarının giderilmesini ve kadınlara yönelik eşitsizliklerin azaltılmasını öngörüyor.

Bu sekiz taahhütten bir tanesi de bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlılık ilkesi göz önünde bulundurularak hazırlanması. Dolayısıyla, belediyeler de bu projenin paydaşlarından biri olarak bütçelerini buna göre hazırlamakla sorumlular. Bizim çalışmamızın çıkış noktası şu oldu: Kadın Dostu Kent Projesine dahil olan kentlere gidelim ve toplumsal cinsiyete duyarlılık ilkesiyle bütçeleri hazırlama taahhütünde bulunan yerel yönetimleri denetleyelim. Ancak sadece bu kentlere değil, bir de bu projeye dahil olmayan komşu kentlere

sinin dışında bir bakış açısını gerektiriyor. Bu noktada dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme nasıl denetlenir? Burada biraz daha somut olarak nelerin denetlendiğinden bahsedebilir misiniz?

Y.Y.: Dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe denetimi için öncelikle kadınların kent içindeki hareketliliğini önemli ölçüde kolaylaştıracak yapabilirliklerin ne olduğunu düşünmemiz gerekti. Çalışmamız belediye bütçeleri üzerine olduğu için belediyelerin dönüştürücü olabileceği bir yapabilirlikler listesi tanımladık. Bu liste şunlardan oluştu: kişinin güvenli ve yeterli yaşam alanına erişimi, yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişimi, boş zaman ve spor etkinliklerine erişimi, bakım hizmetlerine erişimi, toplumsal ve siyasi katılımı, ücretli istihdama ve uygun

gidelim ki bu proje gerçekten toplumsal cinsiyete duyarlılık açısından bir değişiklik yaratıyor mu, yoksa projeye dahil olmadığı halde diğer kentlerde de iyi diyebileceğimiz uygulamalar var mı gibi soruların cevaplarını alalım. Böylelikle, bu projenin fark yaratıp yaratmadığını sınavabilelim. Bu şekilde, coğrafi olarak farklı bölgelerden kentleri eşleştirdik. Ülkenin batısından İzmir (KDKP), onun komşusu Manisa, Samsun (KDKP)-Ordu, Kars (KDKP)-Erzurum, Nevşehir(KDKP)-Kayseri, Şanlıurfa-Diyarbakır. Böylece coğrafi olarak Türkiye'yi kapsamaya çalıştık.

H.I.: Kadın Dostu Kentlerde genellikle aydınlatmanın uygun olması gibi kıstaslar ortaya konmuş. Ama sanırım dirlik temelli dediğimiz zaman bu daha farklı bir anlam içeriyor, yani fiziki koşulların düzenlenme-

çalışma koşullarına erişimi, parasal gelire erişimi, sağığa erişimi, eğitim- öğrenime erişimi ve şiddetsiz yaşama erişimi. Böylece, bireyin o kent içindeki yaşamını bütünlüklü olarak iyileştirebilecek yapabilirlikler listesini tanımlamış olduk. Daha sonra her bir alana dair göstergeleri düşünmeye başladık. Tam da sizin belirttiğiniz gibi örneğin yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişimi ne belirler? Durak sayıları, aydınlatmanın olup olmaması, saat kaçta kadar ulaşımın olduğu gibi. Örneğin boş zaman ve spor etkinliklerine erişimle ilgili parkların sayısı, o parkların kullanıcılarının kim olduğu gibi göstergeler. Her bir alana dair uzun bir göstergeler listesi düzenledik.

Belediyelerin stratejik planlarında hedefler var, bu hedeflere dair göstergeler belirlenmiş. Bu göstergelerin kaynakları da performans programlarında taahhüt ediliyor.

H.I.: Bu göstergeler ve bütçe ilişkilendirmesi nasıl yapıldı peki?

Y.Y.: Bu göstergeler listesinden sonra bize bütçe rakamları gerekiyordu çünkü bu alanlara dair göstergeleri takip ederek belediyelerin kaynaklarını ayırtırmak istedik. Ama kesinleşmiş bütçe hesapları çok parçalı yayınlanıyor, bu sebeple kentler bazında karşılaştırılmıyor. O yüzden performans programları üzerinden gittik. Belediyelerin stratejik planlarında hedefler var, bu hedeflere dair göstergeler belirlenmiş. Bu göstergelerin kaynakları da performans programlarında taahhüt ediliyor. Aşağı yukarı her şehir bunu yaptığı için kaynakları göstergeler yardımıyla yapabilirliklere göre ayırtırmak kolaylaştı. Biz daha sonra her bir yapabilirliği etkileyen belediye harcamalarını bulabildik. Ayrıca belediyelerin imar ve şehircilik, çevre, ulaşım, sağlık, kültür ve turizm, sosyal hizmetler gibi fonksiyonları, bunların yanı sıra resmi olarak politika dokümanlarında belirtilmeseler de emek ve istihdam, demokrasi ve katılımcılık gibi fonksiyonları var. Bu fonksiyonlarla yapabilirlikleri de eşleştirerek bütçelerin farklı boyuttaki dağılımlarını elde ettik.

Mesela kentteki hava kirliliğiyle ilgili çevrenin temiz olup olmamasıyla ilgili harcamalar yine güvenli yeterli yaşam alanına erişim yapabilirliğini olumlu etkiler ama aynı zamanda belediyenin çevre ile ilgili faaliyeti-

H.I.: Bir alanda yapılan harcama başka bir alanı da etkileyebiliyor yani

Y.Y.: Daha açık ifade etmem gerekirse, belediyeler diyelim ki yaşanan çevrede kaçak yapılarla ilgili düzensiz bir yapılaşmanın olup olmamasına kaynak ayırıyorsa, bu güvenli yaşam alanına erişimi iyileştirir ama aynı zamanda bir imar ve şehircilik etkinliğidir. Mesela kentteki hava kirliliğiyle ilgili çevrenin

temiz olup olmamasıyla ilgili harcamalar yine güvenli yeterli yaşam alanına erişim yapabilirliğini olumlu etkiler ama aynı zamanda belediyenin çevre ile ilgili faaliyetidir. Ayrıca, yapabilirlik harcamalarını sorumlu birimler bazında da ayırtırdık. Örneğin, bakım hizmetlerine erişim harcaması hangi müdürlükler ya da daire başkanlıkları arasında paylaştırılıyor bunlar da incelendi. Böylece, farklı matrisler yoluyla belediye bütçe kaynaklarının dağılımlarını farklı boyutlarıyla ayırtırmış olduk. Böyle bir çalışmanın örneği yoktu ve ilk kez yapılmış oldu. Bir bütçenin kadınların dirliği açısından nasıl dağıldığını, sorumluluk anlamında kimler arasında dağıldığını, kadınların hangi yapabilirliklerinin daha fazla etkilendiğini görme imkanımız oldu. Kadınların dirliği şeklinde vurgulamamın sebebi ise şu: Hiçbir belediye dokümanında kadın ve erkek kırılımında bir ayırım yok ya da kullanıcılar temelinde çok sınırlı veri var. Örneğin, havuzu kullanan kadın ve erkek verisi gibi bilgilere bazı belediyelerde rastlamak mümkün, ancak bütünlüklü bir yaklaşım içerisinde bu tarz veriler yok. Biz de, madem çıkış noktamız bu ülkede kadınlara dönük eşitsizliklerin giderilmesi, öyleyse öncelikli olarak kadınların dirliğini etkileyecek harcamaları ele alalım diye düşündük. Kanalizasyon harcaması aslında hem erkekleri hem kadınları etkileyen bir harcamadır. Ancak suyla ilgili faaliyetler, temizlik, bakım ve evle ilgili işlerin daha fazla kadınları ilgilendirdiği düşünüldüğünde, o kanalizasyon harcamasından kadınların erkeklere göre daha olumlu etkileneceği anlaşılabilir. Böylece matrisler, belediyelerin harcama sözü verdiği kaynakların kadınların dirliği açısından nasıl dağıldığını bize gösterdi. Çok farklı hikayeler çıktı, yöntem zengin bir analize imkan verdi.

H.I.: Bir anlamda bu ayırtırma bir şeffaflık sağlıyor. Ne nereye harcanıyor bunu görünür kılıyor.

Y.Y.: Evet bunu sistematize ediyor, görünür kılıyor ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini olumlu etkileyebilecek hangi alanlara kaynak gittiğini gözler önüne seriyor.

H.I.: Biraz illere girelim mi? Ne tür anekdotlar var KDKP illeri olan ve olmayanlarla ilgili?

Y.Y.: Hepsinde ortak olan bir nokta, tüm kentlerde kadınların yapabilirliklerini iyileştirecek harcamaların öncelikli olarak güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim, yeterli hareket-

liliğe ve çevresel planlamaya erişim ile boş zaman ve spor etkinliklerine erişim harcamalarında yoğunlaşması idi. Bunlar da tahmin edebileceğiniz gibi altyapı harcamaları, inşaat harcamaları, toplu ulaşım ile ilgili harcamalar, parklar, yeşil alanlar, spor merkezleri vs gibi harcamalar. Dirliği tanımlayan on tane alan var ve mesela kadınlar için bakım hizmetlerine erişim belki de sözü geçen şu üç yapılabirlikten daha önemli. Kadınlar için önem arz eden ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim, sağlığa erişim, aynı nakdi yardıma erişim, şiddetsiz yaşama erişim gibi yapılabirliklere ayrılan paylar öyle az ki... Buradan şu çıkıyor, harcamalar kadınların dirliğini bütünlüklü olarak etkilemekten uzak. Biz eğer kişinin yaşam kalitesine bütünlük içerisinde bakıyorsak ve kadınlara dönük eşitsizliklerin yok edilmesinin, özellikle şiddet, eğitim ve istihdam gibi konulardan da geçtiğine inanıyorsak, bu alanlara daha çok kaynak ayrılacak şekilde bütçelerin düzenlenmesi gerekir. Diğer taraftan kadınların çalışmamasının en önemli sebebi evdeki yükümlülükleri. Bu sebeple bakım hizmetlerine erişimle ilgili hizmetlerin de çoğaltılması gerek. Oysa, belediyelerin öncelikli hedefleri genellikle altyapı, inşaat olduğu için kaynaklar bu alanlara yoğunlaşmış durumda maalesef.

Proje içinde yer alan belediye ve kentteki diğer kurum kadrolarının sürekliliği (veya süreksizliği) projenin etkisinin gözlenmesi açısından önemli.

H.I.: İller özelinde özellikle belirtmek istediğiniz, gözünüze çarpan bir şey oldu mu?

Y.Y.: Örneğin Diyarbakır Kadın Dostu Kent Projesine dahil olmayan bir kent olmasına rağmen, gerek belediye içerisinde kurumsallaşma, gerekse kadınlara dönük çalışmalarıyla diğer kadın dostu kent projesine dahil olan kentlere göre çok daha iyi bir örnek teşkil ediyor. Araştırmamızdaki kentlerden örneğin Nevşehir 2006'dan bu yana, oldukça uzun bir süredir bu projeye dahil bir kent. Projenin yerel eşitlik mekanizmalarının kurulmasında olumlu etkisini kısmi de olsa bu kentte gözlemlemek mümkün. Proje içinde yer alan belediye ve kentteki diğer kurum kadrolarının sürekliliği (veya süreksizliği) projenin etkisinin

gözlenmesi açısından önemli. Kadroların sürekliliği kadar, bu kadroların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele azmi ve inancı da çok önemli. Öte yandan, araştırma kapsamımızdaki kentlerde toplumsal cinsiyete duyarlılığının bütünlüklü bir biçimde içselleştirildiğine dair bir gözlemde bulunamadık. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemede henüz çok başlarda, emekleme dönemindeyiz. Çok az insan ama çok enerji ile bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. BMOP'a İçişleri Bakanlığının dahil olması kentlerde projeyi başlatmak için itici güç olmuş, bu yadsınamaz. Ancak kadın dostu kent projesine dahil olmanın kadınların o kentlerdeki yaşamını anlamlı ölçüde iyileştirdiğine dair çok fazla bir çıktımız yok. Kadın dostu kentlerdeki yerel eşitlik mekanizmalarının adımlarının atılmış olması ve belirli kurumsal mekanizmaların kurulması önemli bir kazanım olmasına rağmen bunun devam ettirilebilmesi için toplumsal cinsiyet perspektifinin ve eşitsizlikle mücadele iradesinin kurumlarda içselleşmiş olması önemli. Bundan başka, projelerin sonrasında sürekliliğin nasıl sağlanacağını da tasarlanması gerekiyor. Kadınların yapılabirliklerinde belki pek çok faktörden daha fazla önemli olan, kentlerin sosyo ekonomik yapısı ve ataerkil yapılar. Kimi muhafazakarlığın baskın olduğu illerde- Erzurum ve Kayseri gibi-, muhafazakar yaşam biçiminin kadınların dirliğinin önündeki en önemli engellerden biri olduğunu gözlemledik.

Bütçelerde ne kadar karşılaştırılabilir detay bulabilirsek dirliğin boyutlarını daha sağlıklı irdeleme imkanımız oluyor.

H.I.: Büyük kentlerde durum nasıl peki?

Y.Y.: Büyük kentlerin de başka sorunları var tabii. İzmir büyük ölçekte olmasına rağmen KDKP projesi içerisinde yer alan bir şehir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bütçesi diğer kentlere göre ayrışıyor, daha ayrıntılı ve şeffaf. Bütçelerde ne kadar karşılaştırılabilir detay bulabilirsek dirliğin boyutlarını daha sağlıklı irdeleme imkanımız oluyor. Diğer taraftan belediyenin (kent) büyüklüğü, belediye içerisinde koordinasyon problemlerini de beraberinde getiriyor. Örneğin İzmir'de Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü kurulmuş olması pek çok kente göre olumlu bir adım, proje ol-

sun olmasın çalışmaların devamlılığı açısından önemli. Feminist bakış açısına sahip bir müdürlüğün varlığı stratejik planlara, performans programlarına yansıyor. Diğer taraftan, böylesi bir müdürlüğün varlığı diğer müdürlüklerin veya daire başkanlıkların eşitsizliklerle mücadelede o birime delege etmesi kolaylığına da yol açabiliyor.

Bütün bunların ötesinde en güzeli, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme için doğru topyekun bir bakış açısıyla koordineli bir şekilde yapılabilmesi olurdu. Şu an yerel yönetimler bazında tekil çabalar var. Çoğunlukla yönetici belediye başkanının bu konuya sıcak bakmasının işleri kolaylaştırdığını gördük.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme için daha ayrıntılı tanımlanmış hedeflere, göstergelere ve bunlara ayrılmış kaynaklara ihtiyacımız var.

H.I.: Sizin yaptığınız araştırmayla bu süreç daha şeffaf hale geldi. Harcanan bir para var, yapılan işler var. Bu sürecin daha şeffaf daha anlaşılabilir olması için, denetim için neler yapılmalı, nasıl adımlar atılmalı?

Y.Y.: Bizim yapabildiğimiz, performans programlarında açıklanan belediyelerin planlanan harcamalarını ayırtmak. Bundan sonra gerçekleşen harcamaları denetleyebilirsek, taahhüt edilenle gerçekleşen harcamayı karşılaştırabilir, toplumsal cinsiyet denetimini geliştirebiliriz. Toplumsal cinsiyete duyarlı

bütçeleme için daha ayrıntılı tanımlanmış hedeflere, göstergelere ve bunlara ayrılmış kaynaklara ihtiyacımız var. Belediyelerde, eğer biz çok ayrıntılı bütçe kalemleri açıklarsak bunun gerçekleşmemesi durumunda zor durumda kalabiliriz veya hiç beklemediğimiz bir harcamayla karşılaşsak bunun bütçede kaynağı yok demek zorunda kalırız gibi kaygılarla bütçe rakamlarını toplulaştırılmış şekilde sunma eğilimleri gözlemledik. Bu anlaşılabilir ama bazı kentlerde, örneğin Samsun'da - ki Samsun Kadın Dostu Kent Projesine dahil, yapabilirlikler bazında göstergeler üretebileceğimiz bir formatta performans programıyla karşılaşmadık. Yani hedeflerin daha net, hedeflerin altındaki indikatörlerin ve o indikatörlere ayrılmış kaynakların daha ayrıntılı olmasına ihtiyacımız var. Hem plan bazında hem de gerçekleşme bazında. Sadece bu da yeterli değil, yaralanıcılardan geri dönüşlerin de alınması lazım. Nevşehir'de görüştüğümüz bir kadın, "Biz park ve spor alanı istedik, belediye bunu değerlendirdi. Ancak parkı okulun içine yaptılar. Ben okula gidip öğrencilerin içinde sporumu yapamam" dedi. Bu anlamda harcamaların yapılmasının ötesine geçerek bunların insanların yaşamına nasıl etki ettiğinin anlaşılması çok önemli.

H.I.: Çok teşekkür ediyorum vakit ayırdığınız için.

ESIN ATTORNEY PARTNERSHIP

MEMBER FIRM OF BAKER & MCKENZIE INTERNATIONAL, A SWISS VEREIN

Şeffaflığı Destekliyoruz

We Support Transparency

www.esin.av.tr

Dünyadan Kamu Harcamalarında Yolsuzluk Hikayeleri

Hazırlayan: Mehmet Özgün Özkul

Nepal’de sağlık harcamaları

Nepal’ in sapa ve dağlık bölgelerinde, kadınların pek çoğunun uygun tıbbi koşullara erişim imkânı olmaması ve geleneksel yöntemlerin tercih edilmesi nedeniyle doğum sırasında ölüm vakaları sık görülmektedir. Öyle ki, her gün 6 kadının doğum sırasında gerçekleşen komplikasyonlar ve yanlış müdahale sonucu hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Yaşanan bu ölüm vakalarının önüne geçmek için Nepal hükümeti, hastanede doğum yapan kadınlara belli miktarda para yardımında bulunacağını açıklamıştır. Ne var ki Nepal hükümetinin sağlık alanında planladığı bu kamu harcamalarının, ihtiyaç sahibi kişilere verilmediği, yerel

idareciler tarafından sahte raporlar hazırlandığı ve hükümet tarafından yollanan paraların bu şekilde bu idarecilerin zimmetine geçtiği tespit edilmiştir. Konuya dair TI Nepal Ofisi’nde gelen bir ihbar telefonu üzerine, sağlık sistemindeki bu yolsuzluk kamuoyuyla paylaşılmış, kadınların yaşadıkları problemler ve doğum sırasında ölüm vakaları ulusal gündem haline gelmiştir. Hükümet de bir açıklama yayınlarak, yerel idarelere dağıtılan paranın toplanarak, dağıtımın denetlenebilir şekilde ve öncelik sırası gözetilerek yeniden yapılacağını vurgulamışlardır.

Pakistan'da afet madurlarına yardım

Pakistan'da 2011 yılında yaşanan sel felaketi sonucu 400 kişi yaşamını yitirirken, 200 bin ev ve iş yeri de zarar gördü. Felaketin en büyük mağdurları ise her zamanki gibi yoksul halk oldu. Evleri yıkılan ve barınacakları bir yeri olmayan yoksul halkın büyük bölümü ya boş arazilerde yaşıyor ya da sayıca kapasitelerinin çok üzerinde afetzedenin barındığı kamplarda yaşamaya mecbur kalıyor. Hükümetin, afetin ardından bu kişilerin ihtiyaçlarının karşılanacağını ve bu kişilere yardım da bulunulacağını belirtmesine karşın yardımlar uzun bir müddet ulaştırılmadı. Kerim Ahmet, sel felaketinde evini kaybeden ve yardım bekleyenlerden biri olmasına karşın uzun süredir sözü verilen yardımın kendilerine ulaşmadığını ve durumun her geçen gün daha da kötüleştiğini belirtiyor. Kerim, karşılıksız olarak ödemenin yarısı olan 10 bin Rupi(100\$) yardım almaya hak kazanmasının ardından yetkililere, hükümet tarafından adına tahsis edilen hesap kartını almaya gittiğinde, kartın başkası tarafından alındığı haberini öğreniyor. Kerim bunun üzerine yardım sisteminde

yaşanılan skandalı TI Pakistan Ofisi'ne ihbar ediyor ve bu ihbarla birlikte pek çok kişinin aynı şekilde mağdur olduğunu öğreniyor. TI'ın, mağdurların şikayetlerini derleyerek ve raporlayarak hükümete ilettikleri ilk raporun ardından hükümet bir cevap vermese de, gönderilen ikinci raporun sonrasında Pakistan hükümeti, yardım kartlarının dağıtım sırasında yolsuzluk yapıldığını ve bunun en kısa süre içerisinde düzeltilerek kart sahiplerinin mağduriyetlerinin giderileceğini belirtti. Pakistan hükümetinin yaptığı incelemeler ve kart dağıtımının yeniden yapılması sonucunda Ahmet Kerim ve pek çok afetzedenin mağduriyeti giderilmiş oldu.

Kamerun eğitim sistemi

Kamerun'da her sene aralık ayında ilkökul öğrencileri notlarının açıklandığı karneleri alıyor. Fakat ülkenin güneyinde yer alan bir sahil kasabasında Peter, dört çocuğunun karnesini görmek istediğinde bu

mümkün olmadı, çünkü 4 çocuğu da dahil 100 öğrencinin karnesi okul yönetimi tarafından verilmemişti. Peter okula gittiğinde, okul müdürü Peter'ı suçlamış ve asıl sorumlunun okul aile birliğine zorunlu olmamasına rağmen 5 bin Afrika Frank'ı(10\$) yatırmamasından dolayı Peter olduğunu belirtmişti. Geçimini balıkçılık ve madencilik yaparak kazanan bu topluluk yoksulluk sınırında yaşıyordu ve okul aile birliği tarafından talep edilen bu parayı ödemeleri mümkün gözüküyordu. Ayrıca öğrencilerin karnelerini alamaması eğitim haklarından mahrum kalmaları anlamına geliyordu çünkü bir sonraki döneme geçebilme-

leri öğrencilerin önceki döneme ait karnelerini almaları gerekiyordu. Kamerun'da sıklıkla öğrenciler eğitim sistemindeki yolsuzluk ve ödemeye zorlandıkları bağışlardan ötürü eğitim haklarından mahrum bırakılıyorlar. Yerel bir radyoda çalışan Peter, TI'ın zorunlu bağışlara karşı yaptığı kampanyayı öğrenmesinin ardından, TI ile iletişime geçerek bu konuya dair bir çalışma yapmaya karar vermiştir. Bunun sonucu olarak kamuya açık toplantılar ve radyo programları yapılmış, ebeveynler yasal olmayan bağış taleplerini bildirmeleri konularında teşvik edilmiştir. Olayın kamuoyuna yansması ve TI'ın Eğitim Bakanı ile iletişim kurması sonucu, olayı soruşturması için bir müfettiş görevlendirilmiş ve bu araştırmanın sonucunda okul müdürünün yasalara uygun olarak hareket etmediği tespit edilmiştir. Peter'ın ve diğer ailelerin çocukları karnelerine kavuşmuşlar, okul müdürü hakkında ise soruşturma açılmıştır. Bununla birlikte hükümetin diğer okulların araştırılmasına ve eğitim sistemindeki yolsuzluğa yönelik harekete geçmesi için bir imza kampanyası başlatılmıştır.

Derleyen: Görkem Çay

TRANSPARENCY INTERNATIONAL (ULUSLARARASI ŞEFFAFLIK ÖRGÜTÜ): RESİMLERLE 2014

Geride bıraktığımız 2014 yılı Uluslararası Şeffaflık Örgütü'ne heyecan ve değişim getirdi. 2014 yılında yolsuzlukla mücadele alanındaki çalışmalarımıza bir göz atalım istedik.

UNMASK THE CORRUPT (YOLSUZLUĞUN MASKESİNİ DÜŞÜR)

UNMASK THE CORRUPT

It's time to stop the corrupt from hiding their identity and illegal activities. Corrupt politicians and businesspeople continue to escape justice and enjoy luxury lifestyles funded by stolen public money, smuggling illicit funds through shadowy secret companies. Help us unmask the corrupt by demanding public registries of these companies, so we can all see who's benefitting from them!

CHOOSE LANGUAGE

SUPPORTERS
194 / 500
39% of goal supported

SOCIAL REACH
961279
People

TIME LEFT
55 DAYS
Ends November 10
9:00 GMT

TAKE ACTION

'Yolsuzluğun Maskesini Düşür' kampanyamızla yasadışı yollardan kazandıkları paralarla lüks hayatlar sürdüren politikacılara ve işadamlarına güçlü bir mesaj gönderdik. Bu desteğimiz G-20 liderlerinin ülkelerinde; şirket sahiplerinin resmi sicillere kaydedilerek haksız kazançlarını saklamalarını zorlaştıracak önlemler almak konusunda ciddi adımlar atmasını sağladı.

Uluslararası Bilgi Edinme Hakkı Günü'nde, hepimiz için bilgiye erişim hakkını savunduk. Bu amaçla Facebook'taki Arapça sayfamızda yaptığımız çağrımızda bir gün içerisinde, dünya genelinde 1.2 milyondan fazla kişiye ulaştık ve 36 binden fazla vatandaşın bilgi edinme kanunlarına erişimi konusunda hizmet almasını sağladık.

YENİ LİDERLER

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Peru'nun eski yönetim kurulu başkanı ve yolsuzlukla mücadele avukatı olan José Ugaz Başkan olarak seçildi. Uluslararası Şeffaflık Örgütü Rusya'nın yönetim kurulu başkanı Elena Panfilova ise örgütün Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı olarak seçildi.

UKRAYNA: YOLSUZLUKLA MÜCADELEYİ GÖREV EDİN!

Başkan Victor Yanukovich'i deviren ve halkı sokaklara döken yolsuzluk felaketini sona erdirmek için çabalayan Ukrayna'daki çalışma arkadaşlarımızı destekledik. Yanukovich rejiminin düşmesiyle birlikte halka açılan Kiev yakınındaki devrik başkanın köşkü, kleptokrasinin sembolü haline geldi.

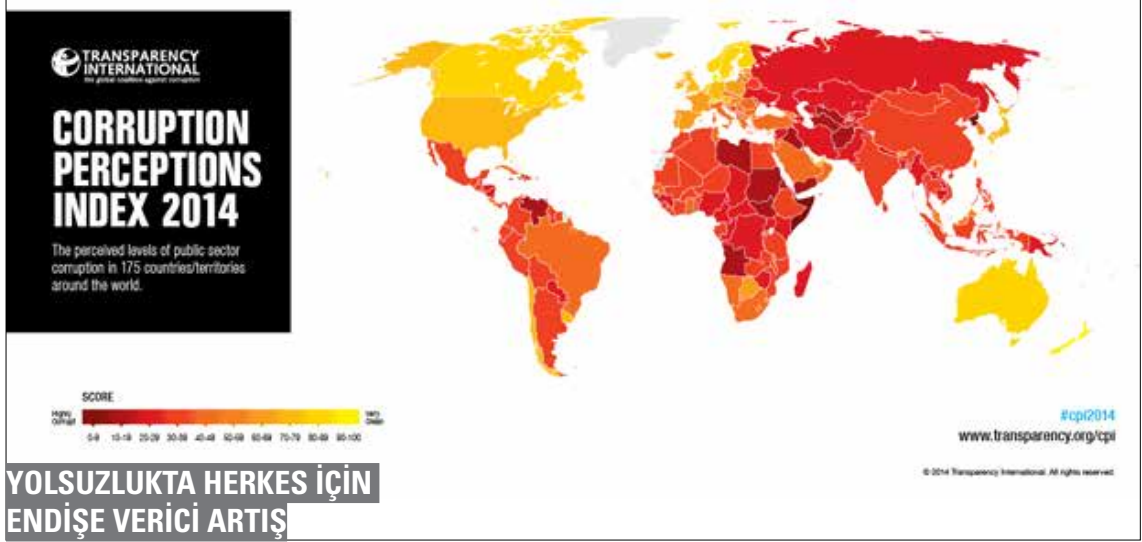
YOLSUZLUĞA KARŞI AFRİKALI SESLER

"Afrikalı Sesler" isimli internet belgeselimizde sıradan vatandaşların yolsuzluğa karşı mücadelenin peşine düşmeleri ile Savunuculuk ve Hukuki Danışmanlık Merkezimizde onları destekleyen çalışanlarımızın ilham verici hikayeleri anlatıldı. *Advocacy and Legal Advice Centres*

KAHRAMANLARI KUTLAMA

Bu yılın Dürüstlük Ödülü sahibi Güney Afrika savcısı Thuli Madonsela oldu. Madonsela'nın azmi; yorulmadan ve alenen yolsuzluğun peşinden gitmesi; onu, birçokları için bir kahraman haline getirdi.

Donanımsız okullar, sahte ilaçlar ve parayla belirlenen seçim sonuçları kamu alanında yapılan yolsuzlukların sonuçlarından sadece bazıları. Kamu sektöründeki yolsuzluk algısını ölçtüğümüz Yolsuzluk Algı Endeksi, dünya çapında, endişe veren bir görüntü çizdi.

EYLEMLERİMİZ

Brezilya'nın engin kırsallarında tozlu yollar boyunca yapılan yolsuzluğa karşı mücadele yürüyüşü, Yemen sokaklarında polisle çatışan, bağış toplamanın suistimal edilmesi konusunda bir drama sahne olan Nepal... Bu fotoğraf serisi dünyanın her yerindeki yolsuzlukla mücadelemizi gösteriyor.

YOLSUZLUĞA KARŞI KADINLAR

Dünya Kadınlar Gününde, bütün dünyadaki şubelerimizde çalışan; kararlılık ve bağlılıklarıyla dünyayı daha iyi bir yer yapmak konusunda bize ilham veren kadın yolsuzluk savaşçılarının cesaretini kutladık.

YOLSUZLUĞU BİTİRMEK İÇİN BİRLİKTE HAREKET ETMEK

Bu yıl yolsuzluğa karşı bildirimizi paylaşıp yaygınlaştırarak; insanları, bu felaketi kökünden kazıyacak durdurulamaz bir küresel hareket başlatmak için basit ama etkili eylemlere çağırdık.

Desteğinizle birlikte amacımıza ulaşmaya daha da yaklaşıyoruz. 2014 yılında bizi desteklediğiniz için teşekkür ederiz. 2015'i yolsuzluğun olmadığı bir yıl yapalım!

Şeffaflığı Destekliyoruz

We Support Transparency

Hergüner Bilgen Özeke

Avukatlık Ortaklığı

Attorney Partnership

Kara Paranın Aklanmasının Engellenmesinde Yeni Düzenlemeler

Derleyen: Görkem Çay

Geçtiğimiz Aralık ayında Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi temsilcileri "Finansal Sistemin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Dair Direktif" üzerindeki son değişiklikler konusunda mutabakata vardı. Ancak, yapılması planlanan bu yeni düzenlemeler, hem Uluslararası Şeffaflık Örgütü hem de bu değişiklikleri bekleyen mâli kuruluşlar tarafından memnuniyetle karşılanırsa da mevcut sorunları çözmek konusunda yetersiz bulundu.

Küreselleşen ekonomiyle birlikte serbestleşen piyasalar üzerinde azalan kontrol, hem bireylerin hem de tüzel kişilerin belirli suçlar sonucunda elde ettikleri para, mal, kıymetli evrak gibi ekonomik değerleri, yasal olmayan şekilde elde edildiklerini gizleyerek piyasaya entegre edebilmeleri ve onlar üzerinden işlem yapabilmeleri sorununu ortaya çıkardı. Bu sorunu çözmek amacıyla ilk kez 1991 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen "Finansal Sistemin Kara Para Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Dair Direktif", Avrupa Birliği üye devletleri arasında sermaye akışını ve mâli hizmetlerin sunulmasını sınırlamadan, mali sistemin kara para aklanmasında bir araç olarak kullanılmasını engellemeyi amaç edindi. Söz konusu direktif, mali kurumlar ve kredi kurumlarına; müşteri ile iş ilişkisine girerken, özellikle hesap açılması ya da kiralık kasa hizmetleri sunulması, toplamı 15.000 Euro'yu aşan tek ya da birbirine bağlantılı işlemler sırasında kimlik tespiti yapma, elde edilen bu kayıtları saklama, şüpheli işlemleri bildirme ve bu standartlar önlemlere sahip olmayan üçüncü devletler yapılan işlemlerde özel bir dikkat ve özen gösterme zorunluluğu getirmiştir. 2006 yılındaki üçüncü yenileme hareketiyle birlikte direktife, "müşterini tanı" ilkesi eklenmiş ve bu ilke uyarınca; mali kurumlar ve kredi

kurumları için, müşterileri ile iş ilişkilerinde yapılacak işlemin niteliğine bakılmaksızın, müşteri kimlik bilgilerinin kayıt edilmesiyle ilgili zorunluluk kabul edilmiştir.

Avrupa Birliği'nin finansal sistemin kara paranın aklanması için kullanılmasının engellenmesine yönelik yaptığı düzenlemeler son olarak geçtiğimiz Aralık ayında değişikliğe uğradı. Bu düzenlemelerde göze çarpan en önemli değişiklik ise artık "nihai gerçek faydalanıcıla-

rın" da ulusal sicillere tescil edilmesi zorunluluğunun getirilmesidir. Direktifte nihai gerçek faydalanıcı; müşteriyi nihai olarak sahipliğinde ya da kontrolünde bulunduran gerçek kişi ve/veya hesabına işlem veya faaliyet yürütülen gerçek kişi olarak tanımlanmaktadır. Basit bir örnekle, bir başkası adına fatura ödendiğinde, faturası ödenen kişi, işlemi gerçekleştiren kişi olmamasına rağmen bu işlemin nihai gerçek faydalanıcısı olacaktır. Benzer bir şekilde şirketler açısından bakıldığında ise, hisseleri oranında şirkete sahip olan gerçek kişiler bu şirketin yaptıkları işlemlerin nihai gerçek faydalanıcısı sayılacaklar.

2014 yılının son günlerinde üzerinde uzlaşılan bu değişiklikle birlikte artık, AB Devletleri ulusal sicillerine, şirketlerin ve adi ortaklıkların gerçek faydalanıcılarını da tescil etmek zorunda. Ayrıca bu sicillere, gerçek faydalanıcılarla ilgili bilgilere ulaşmakta meşru menfaatleri olduğunu ispatlayan herkesin, örneğin araştırmacı gazetecilerin veya konuyla ilgili meraklı olan vatandaşların erişebilmesi mümkün hale gerekiyor. Bu konuda meşru menfaatinin kanıtlayan kişiler gerçek faydalanıcılara ait; isim, doğum yılı ve ayı, uyruğu, yerleşim yeri ve sahip oldukları malvarlıklarıyla ilgili bilgilere erişebilecekler. Bu düzenleme sonrasında; özellikle bankalar, denetim şirketleri, emlak ofisleri ve kumarhaneler müşterileriyle olan şüpheli görülebilecek transferlerinde daha tedbirlilik olmak zorundalar.

Yerel sicil sistemindeki bu değişiklik, Avrupa Konseyi'nin 2013 yılında yaptığı ilk önerisinde bulunmamasına rağmen Parlamento temsilcileri tarafından, uzlaşmalar sırasında eklendi. Bu sistemle şeffaflığı artırmak ve şüpheli işlemlerin gizliliğini engelleyerek vergi suçlarına ve kara paranın aklanmasına karşı savaşmak amaçlandı. Bu durum, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından, kara paranın aklanmasının engellenmesi konusunda önemli bir dönüm noktası olarak görülse de derneğin direktörü Carl Dolan tarafından yapılan değerlendirmede, alınan kararlar yetersiz bulunmuştur. Konuyla ilgili yaptığı açıklamasında Dolan değişiklikleri, "Yolsuzluk parasının takip edilmesinde, menfaati olanlara erişimin sağlanabilmesi adına alınan bu kararlar önemlidir. Ancak, yalnızca meşru menfaatin kanıtlanması ile bu sicillere erişimin sağlana-

bilmesi sınırlayıcıdır ve bu sınırlamanın daha çok külfet yaratması muhtemeldir. Bu durum ise, kamunun erişiminin reddedilmesi için bir bahane olarak kullanılabilir. Kimin meşru menfaat sahibi olduğunu devletlerin nasıl tayin edeceği konusu ise hala belirsizliğini korumaktadır. Bu uzlaşma, birçok küçük yasal boşluktan oluşan büyük bir yasal boşluğa sebep olabilir.” şeklinde yorumlamıştır. Diğer yandan bu direktif, gelecek yıl Avrupa Parlamentosu’nun onayına sunulmadan önce Avrupa Parlamentosu İktisadi ve Mali İşler Komitesi ve İnsan Hakları, Adalet ve İçişleri Komitesi tarafından kabul edilmelidir. İki komite tarafından da yapılan açıklamalarda, Avrupa’da suçluların yıllardır paravan şirketler sayesinde, yasal olmayan mâli işlemlerini gizledikleri; ancak gerçek faydalanıcıların kayıtlarının oluşturulmasıyla paravan şirketlerdeki gizliliğinin ardındaki perdenin kaldırılmasının mümkün

hale geleceği belirtildi. Ayrıca, bu durumun mali sistemin daha şeffaf olmasına katkı sağlayacağını ve kara paranın aklanmasına ve vergi kaçırılmasına yönelik savaşta büyük bir çözüm olacağını altı çizildi.

Bir diğer yandan, direktifte “siyasi nüfuz sahibi kişiler” için de düzenlemelere yer verilmiştir. Sahip oldukları pozisyon sebebiyle yolsuzluk yaptığına yönelik, olağan bireylerden daha fazla riske maruz kalan kişiler örneğin; hükümet üyeleri, üst mahkeme hakimleri, ve meclis üyeleri ile onların ailelerine yönelik ayrıntılar da düzenlenmiştir.

Son olarak, Finansal Sistemin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Dair Direktif için yapılan yeni düzenlemeler, gelecek yıl Parlamentoda oylanmadan önce, AB üyesi Devletlerin temsilcileri ve AB Parlamentosu İktisadi ve Mali İşler Komitesi ve İnsan Hakları, Adalet ve İçişleri Komitesi tarafından onaylanmalıdır. Komitelerin onayından sonra eğer Parlamento bu direktife onay verirse, AB üyesi devletler, iki yıl içerisinde, yerel yasalarında bu standartları yakalamak ve direktifin getirdiği tedbirleri almak zorundalar.

Kaynakça

- 1 <http://www.accuity.com/industry-updates/free-resources/The-4th-EU-Money-Laundering-Directive-Key-Requirements/>
- 2 http://www.transparency.org/news/pressrelease/eu_agrees_money_laundering_transparency_reforms_but_full_access_denied
- 3 <http://akademikperspektif.com/2013/06/20/banka-islemleri-yoluyla-karapara-aklama-ile-uluslararasi-mucadele/>
- 4 http://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/infopress/20141216IPR02043/20141216IPR02043_en.pdf
- 5 <http://www.moneylaunderingbulletin.com/moneylaundering/customerduediligence/eu-agrees-to-central-registers-of-beneficial-owners-105411.htm>
- 6 <http://trans2.demo.mujo.be/wp-content/uploads/2013/02/Transparency-International-EU-AML-Directive-Press-Release.pdf>
- 7 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-87_en.htm
- 8 <http://www.masak.gov.tr/tr/content/avrupa-birligi-direktifleri/66>

KPMG

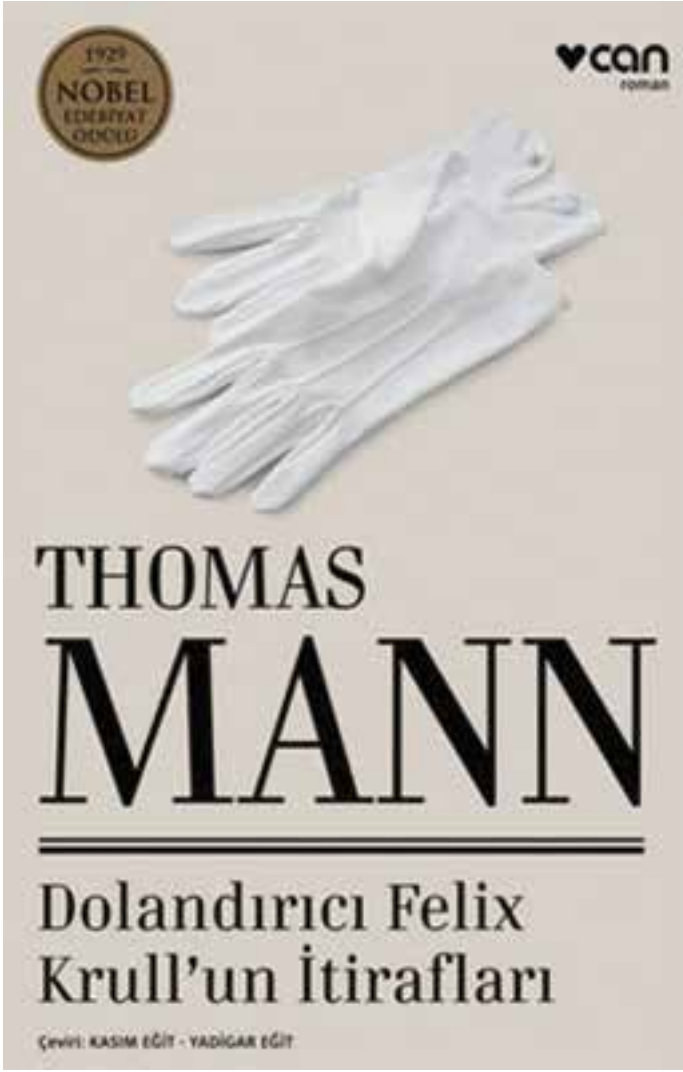
cutting through complexity

Şeffaflığı Destekliyoruz

We Support
Transparency

kpmg.com.tr

Bir Dolandırıcının İtirafı

Hazırlayan: Gizem Seher

Thomas Mann, ülkemizde de geniş ölçüde takipçi kitlesine sahip 20. yüzyılın en önemli yazarlarından biri ve ölmeden önce yazdığı son romanı olan 'Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı' geçtiğimiz yaz Kasım ve Yadigar Eğitim çevirisiyle Türk okuyucu kitlesine de ulaşma imkanı buldu. Yazarın 1929 yılında Nobel Edebiyat ödülünü kazanarak edebiyat alanında kendini kanıtlamış olmasının yanı sıra, yaşamı boyunca sergilediği siyasi kimliğiyle de adından sıkça söz ettirdiğini unutmamak gerek; çünkü, Alman yazar 1933 yılında Nazilerin iktidara gelişi üzerine İsviçre'ye göç ederek ülkesinden ayrılmayı göze alabilmiş bir yazar.

Eserlerini oluştururken Kitab-ı Mukaddes'te geçen kıssalardan, Goethe'nin ya da Nietzsche'nin görüşlerine kadar pek çok farklı kaynaktan yararlanmış yazarı, Dolandırıcı

Felix Krull'un İtirafı'nı yazmaya iten şey ise bir dönemin ünlü otel hırsızı Romanyalı Georges Manolescu'nun otobiyografisini okuması olmuş. Mann'ın 1905'te otobiyografisini okuyarak ilham aldığı hırsızın Felix Krull karakterine dönüşmesi ise 1955 yılına denk düşüyor. Böylesi uzun bir yaratım süreci geçirmiş olmasına rağmen, romanı yarım kalmış bir roman olarak değerlendirmek mümkün, çünkü ilk yayınlandığında 'Anılar, Birinci Kısım' başlığıyla okuyucuya ulaşmış. Yine de ironileri seven yazarın özellikle bu başlığı seçtiği düşünülebilir, bu yüzden romanın eksik olup olmadığına karar vermek okuyucuya kalmış.

Romanın kahramanı Felix Krull, yüksek burjuva sınıfından bir ailenin çocuğu olarak adım attığı yaşam serüvenine, babasının işleri bozulunca Frankfurt'ta aile evindeyken sahip olduğu toplumsal statü olmadan, ancak yine de zenginler arasında devam eder. Çünkü, Felix kurnazlığı ve karizmatikliğiyle özellikle kadınlar tarafından yalnız bırakılmayacak ve hatta geçimini kendisine hayran kadınlar üzerinden sağlamaya başlayacaktır. Bir süre sonra başka dünyalar tanımak için Paris'e giden kahramanız, bir otelde asansör görevlisi olarak başladığı işinde, zekası ve oyunculuk yeteneği sayesinde kısa sürede ve emek vermeden şef garsonluğa kadar yükselecek. Şansının yaver gittiği en büyük an ise bir baronun kendisine kimlik değiş tokuşu yapmayı teklif etmesi ve dünyanın kapılarının Felix'e açılması olacak.

Thomas Mann, romanı Felix'in ağızından anlatarak karakteri bir gözlemci olarak kullanıyor ve dönemi anlamada okuyucuya büyük kolaylık sağlıyor. Felix'in gözlerinden gittiği farklı yerlerdeki sınıf farklılıklarını ve bohem yaşam şeklinin yozlaşmışlığını açıkça görebilmek böylece olanaklı kılıyor. Dönemi bir dolandırıcının rehberinde izleyebilmek de yazarın, okuyucusuna sunduğu farklı bir deneyim olsa gerek.

"ÇORBA PARASI" İLE GENELLİKLE ÇORBA İÇİLMEZ!

Rüşvetle karşılaştığınızda, kimseleri arayamadığınızda

bizi arayın; haklarınızı öğrenin.

Yolsuzluk ve usulsüzlüğü görmezlikten gelmeyin.

Cep telefonundan aramak için:
(0-212) 219 26 14

www.seffaflik.org

Uluslararası Şeffaflık Derneği
19 Mayıs Mahallesi
Operatör Raif Bey Sok.
Niyazi Bey Apt. No: 30 D: 5
Şişli, İstanbul

Tel: (0212) 240 52 81
Faks: (0212) 240 52 81

www.seffaflik.org
info@seffaflik.org

ULUSLARARASI
ŞEFFAFLIK
DERNEĞİ

